

PODOLIN VÁROS
T Ö R T É N E T E.

IRTA

S OKMÁNYTÁRRAL ELLÁTVÁ

KÖZZÉTETTE

WÉBER SAMU.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1891.

A magas Tátra vadregényes mengusfalvi völgyében a Poprád tó csendes, tiszta tüköre 1525 m. magasságban terül el. Déli partján egy kis patakocska veszi eredetét, mely a Poprád folyóvá növi ki magát és másfélnapi, először keleti, azután északi folyása közben, a déli Tátra patakait felvevén, a Dunajeczbe szakad. A Poprád folyó völgyét a legrégibb idők óta tekintélyes vársor koszorúzta. E várak elseje *Lautschburg* névvel Szepes- és Liptómege határán emelkedett, ott, hol a Poprád folyó a magas hegység zuhatagait elhagyván, a völgyben nyugodtabb folyást vesz. Másfél órányira Poprád város közelében egy másik vár *Schlösschen* név alatt volt ismeretes és már a XIII. század okmányaiban említetik. Poprádról 1 $\frac{1}{2}$ órányira haladva, *Késmárkot* érjük, hol még most is hirdetik a várromok a Tökölyiek egykori hatalmát és dicsőségét. Közel a késmárki várhoz *Nagy-Eőr* erődített helyről már 1256-ban IV. Béla egyik okmányában tétetik említés. Nagy-Eőrtől 3 órányira *Lubló* vár emelkedik. ¹⁾

E vársort a Poprád völgyében a már Sárosban emelkedő *Palocsa* vára fejezi be, mely a palocsai Horváth család törzsvára volt.

E várak sora a Poprád völgyében hiányos volna, ha nem emlékeznénk meg *Podolin* erődített városról, mely Nagy-Eőr és Lublóvár között fekszik.

I. Podolin keletkezése és fejlődése.

Podolin bizonyosan a tatárok pusztítása, tehát 1241. előtt keletkezett, egy időben a többi szepesi szász városokkal, II. Gejza uralkodása (1141 — 1161) után. A tatárok betörése idején Boleslav, Krakó hercege, mint IV. Béla Kunegunda leányának férje birta Podolint. Ő a pusztító ellenségnek ellen nem állván, apósához IV. Bélához menekült. Miután azonban arról győződött meg,

¹⁾ Ennek történetét a Századok 1886-iki évfolyam II. füzetében előadtuk.

hogy Lengyelországban nagyobb biztonságban van, nejével együtt Csorsztin szikla várába menekült, melynek romjai a Dunajecz balpartján, a magyar nedeczi vár átellenében, még most is láthatók. Félórával tovább haladva a Dunajeczen, a lengyel fürdőhely Szczawnicza felé, a tajtékozó hullámokból kiemelkedő sziklákön, a zöld fenyvesek között egy másik vár romjai magaslanak ki, mely szintén Boleslav és Kunegunda menedékhelye volt.

A házaspár megmenekült ugyan, de birtokuk Podolin romba dőlt. 1244-ben Bolesláv ez elpusztított birtokát bizonyos Henrik soltésznak ¹⁾ adományozta és pedig a következő feltételek alatt: Henrik öröködési joggal átveszi a podolini birtokot minden hozzátartozó erdőkkel, hegyek- és földekkel a Poprád folyó mind két partján, minden haszon élvezettel, a magdeburgi joggal és törvénnyel, melylyel a polgárok Krakóban és Sandomirban élnek. Henrik teljes szabadságot élvez a malomipar, sörfőzés, halászat, vadászat és adókivetés tekintetében. Mindezekért fizet évenként sz. Márton napján nyolcz scotust ²⁾ a szokásos ezüstből, mely tartozást azonban Boleslav, tekintve a birtok elpusztulását, élete fogytáig elenged. ³⁾

Miután azonban ezen fontos okmány 1285-ben a templomnak a tatárok által történt felgyújtása következtében ⁴⁾ a lángok martalékává lett, Henrik Kunegunda, most már Boleslav özvegye, előtt megjelenván, kiváltságainak megerősítését kérte. És ő Podolin birtokában 1289-ben nemcsak megerősítettet, hanem jogai még ki is terjesztettek. A kik Podolinban letelepednek és az erdők kiirtásában részt vesznek, tíz évig semmi adót nem fizetnek. Henrik még gyilkosság, lopás, erőszakoskodás és hamis pénz eseteiben is ítélend. A birság 2 része Kunegundát, harmadik része pedig Henrik soltészt illeti. És mivel Kunegunda akkor Krakóban székelt, egyszersmind megengedte, hogy Henrik árúczikkei úrnője birtokain Krakóig minden adótól és vámtól mentesek legyenek. ⁵⁾

¹⁾ Scultetus, Schuldheisz származik e német szavakból: Schuld heiszen, vagy heischen, ki egyrészt az úri adót szedte, más résztől a maga szükségére is járó részleteket hajtotta be, de azon kívül birói tisztet és hatalmat is viselt és birságot vetett ki.

²⁾ A scotus 5 tuczatot vagyis 60 darabot számlált. 6 scotus tett 1 fertót = $\frac{1}{4}$ markát, 1 scotus 6 prágai garast, 1 marka arany Magyarországon 72, egy marka ezüst 1—4 ft.

³⁾ Bárdossy: Supplementa Analectorum terrae Scepusiensis Pars I. Saeculum XIII., p. 311.

⁴⁾ A tatárok kiűzésével ez évben Rycolphus szepesi gróf bízott meg.

⁵⁾ Podolini levéltár és Bárdossy, Suppl. p. 305.

1288-ban Boleslav özvegye Kunegunda, boldogúlt férjének emlékére, Henrik soltésznak és örököseinek örök birtokul egy erdőt engedett át, mely Podolin és Gnezda között, a Poprád folyó mentében terült el és melyért ő és örökesei minden évben 3 tiszta ezüst márkát tartoztak fizetni Kunegundának.¹⁾

1292-ben Wenczel, Csehország királya, Krakó, Sandomir és Morvaországnak hercege, Henrik jogait még tetemesen kibővítette. Neki és örököseinek szabad volt étekpiacot, sütőhelyet, mészárszéket, csizmadia padokat állítani és e czélból árúkat venni és eladni. Minden más azon kívül megalapítandó birtokától Henrik sz. Márton ünnepén 8 scotust fizetend. Minden javak hatodrészét neki és örököseinek átengedi. A kenyér és a többi áruczikkék illetékének 5 része az urat, 1 része a soltést illeti. A bírósági ítélet jövedelmének 2 része a földes úré, egy része a soltészé. A polgárok jövedelmeinek öregbítésére Podolinban árúraktár is engedélyeztetett.²⁾

A miként IV. Béla az ország, úgy Henrik soltész méltán tekinthető Podolin regeneratorának, ki a pusztítás romjaiból új életet és jólétet tudott elővarázsolni.

Az 1303-ban sz. Gertrud napján kiadott okmány értelmében megint tett a podolini soltész egy fontos lépést jogainak és birtokainak öregbítésére. Ugyan is nővére, Hildegunda és férje Henning, fiaikkal együtt lemondtak Henrik javára minden jogukról Podolint és a szomszéd Gnezdát illetőleg; e helyett a szomszéd Russbach örökségében engedélyezett neki Henrik egy szabad birtokot — unum mansum liberum³⁾ — mind azon soltészi jogokkal, melyekkel ő Podolinban rendelkezett. A szabad gyarmaton birandnak malmot és sörfőzdét. Az ítéletek $\frac{1}{4}$ frton alól az ő jövedelmök lesz. $\frac{1}{4}$ frton felüli ítéletekből 2 rész Henriknek átszolgáltandó, a 3-ik rész nekik marad. A gyilkolás, lopás, vérontás, erőszakoskodás, hamis pénz súlyosabb eseteiben a birság 2 része Henrik, 1 része a nevezett gyarmatosok tulajdona lesz. A 8 scotus adóból, melyet a lakosok minden mansus után tartoznak fizetni, minden hatodik denárt Hildegunda és férje kapják. Azon jóakarattól, melylyel Henrik Russbach iránt viseltetik, nem határozza meg az összeget, de szabad tetszésére bizza Russbach új gyarmat-lakosainak, mit és mennyit fognak neki háromszor évenként fizetni. Azoknak, kik a gyarmaton erdőket irtani és szántóföldekké akarnak átváltoztatni,

1) P. levéltár és Bárdossy : Suppl. . . . p. 285. Wagner, *Analecta Scepusii* . . . I. 195.

2) Podolin levéltára és Bárdossy : Suppl. . . . 350.

3) Mansus alatt oly telek értendő, mely elegendő egy gyarmatos eltartására.

15 évig minden fizetést elenged. Ezen időtartam után minden mansus után 8 scotust fizetnek.¹⁾

Russbach ma is fennáll mint faluhely és fürdő, különösen a lengyel starosták alatt 1412—1772, mint a lengyel arisztokracia gyűlhelye nagy szerepet játszott, mint azt később »magas vendégek« cím alatt látni fogjuk.

Podolin ezentúl gyakran örülhetett a királyi kegynek. Ugyan is Henrik meghalván, fia, Thilmann vette át a soltésztságot Podolinban. Folyamodására minden jogai és birtokai élvezetében Károly király 1313-ban kibocsátott rendeletében megerősítette, azon biztosítással, hogy a ki Thilman jogát és birtokát megtámadni merészné, a király haragját vonja magára.²⁾

Podolin szerencsés fejlődését még fokozták a béke és az egyetértés, mely Henrik soltész uralkodó családjában mindig zavartalan volt. Arról tanuskodik egy egyezkedés is, mely 1339-ben a szepesi káptalanban a családtagok között a következő feltételek alatt kötött: Henrik fia Tylo Lyebus nevű feleségével s János gyermekökkel írásban kikötötték magoknak, hogy ha a házasság egyik vagy másik meghal, az életben maradónak kötelesek az örökösök 100 vastag denárnyi márkát fizetni, az örökös azonban, ki joggal következik, a soltésztség teljes élvezetében marad.³⁾

Nagy jóakarója akadt Podolinnak Nagy Lajos király személyében 1342—1382. Mindjárt uralkodása kezdetén Visegrádon 1342-ben a húsvéti ünnep után nyolcz nappal felszabadítá Podolint minden idegen befolyástól és biráskodástól, a szabad királyi városok módja szerint. Szabad lesz ezentúl a város minden idegen bírótól, a lublói várnagy és a nemesek beavatkozásától. A város ezen jogait és kiváltságait Lajos király két ízben erősítette meg, és pedig 1345. és 1364-ik évben.⁴⁾

Mily élénk összeköttetés létezett Podolin és Lengyelország között onnan, is kitetszik, hogy 1364-ban Günther podolini soltész fia, Jordán, Jakab nevű szandeczi soltészszal a szepesi káptalanban kötött szerződés szerint birtokot és jogot cserélt, úgy hogy a Podolini Jordán Szandeczre és a Szandeczi Jakab Podolinra, új soltésztségébe költözött.

Ha eddigelé Podolin adományok és királyi kiváltságok folytán növekedett, most már anyagilag oly erősnek érezte magát, hogy adás-vevés útján is terjeszté határait. 1391-ben szent Miklós

¹⁾ De scultetiis per Hungariam quondam obviis commentatus est Martinus Schwartner. Budae typis regiae Hungariae MDCCCXV. p. 147.

²⁾ Podolin város levéltára.

³⁾ Podolin levéltára. 1 márka = 84 denár.

⁴⁾ P. levéltára és Husz Mihály poprádi kéziratai.

napján kiváltotta magát Podolin városa a kebelében fennálló soltésztságtól, mely fejlődését csak akadályozhatta.

Knol volt az utolsó podolini soltész neve, ki az érintett napon és évben a saját, anyja, nővére és veje nevében 1300 frtért adta el a városnak soltésztségéhez tartozó minden birtokát és jogát örök időkre.¹⁾

1412-ben Zsigmond király által P. minden ide tartozó joggal és kiváltsággal a szabad kir. városok sorába emeltetett. Ezen évben elzálogosított a város Lengyelországnak a 13 szepesi várossal, Gnezda és Lublóval együtt.

Miután gyakran megtörtént, hogy élelmezésekkel és beszálalással terhelte az élénk közlekedési úton fekvő város: segítségért folyamodott Ulászlóhoz, ki is 1440-ben az úr menybemenetele napján Iglón kelt leiratában fel is menté a nevezett terhektől és hangsúlyozá, hogy csak a királynak a városban tartózkodása alkalmával, vagy nagy szükség és háború esetében tartozik az élelmezéssel.

Hacker bíró a tanácstagokkal együtt a város nevében 1423-ban Agnes szűz és vértanú napján vétel útján egy másik jószág birtokába is jutott. Margit, Szaniszló és Sophia vérokonok a legnagyobb szükségtől kényszerítve P. városának egy malmot 750 frton adnak el örök tulajdonúl. Ezen adásvévesi okmány két ízben erősített meg, ugyanis Krakóban 1559-ben Zsigmond Agoston és 1560-ban márczius 20-án Varsóban III. Zsigmond által.

P. jogai és kiváltságai élvezetében néha háborgattatván, 1641-ben gróf Esterházy Miklós nádorhoz a visszaélések megszüntetéséért folyamodott. A válasz kedvező volt, védelmezvén a megtámadott város történelmi jogait.

Podolin hűséges magaviselete miatt, a magyar királyok és törvények iránt, ezután is tapasztalta, hogy jogos helyzetét elismerték és mindenkitől elismerendőnek nyilvánították: Szepes-megye 1638, Sáros 1640-ben, továbbá a királyi küldöttség, mely 1646-ban Rákóczy György erdélyi fejedelemmel kötött frigy kivitele ügyében Eperjesen ülésezett és a szepesi kamara 1663-ban.

1772-ig P. jogai és szabadalmai senkitől meg nem támadtattak. Ez évben a tizenhárom elzálogosított szepesi város Mária Thérézia alatt Magyarországhoz visszacsatoltatván, külön kerületet (provinciát) képeztek, melyhez P. is csatoltatott, mit jogosztásnak lehetett tekinteni, minthogy a város kénytelen volt mint szabad királyi város régi jogait és szabadalmaid feláldozni.

P. szentesített jogainak elvesztését nem akarta tétlenül eltűrni. 1790. évi ápril 22-ére megyei bizottságot kért magának,

¹⁾ P. levéltár.

mely a helyszínén megerősítette, hogy a város minden tekintetben a szabad királyi városok sajátságával és jogaival bír. Ezen nézethez csatlakozott az egész Szepesmegye is 1790. évi máj. 20-án tartott gyűlésén.

Ily előzmények után a város 1790-ben augusztus 7-kén kelt kérvényt intézett az országgyűléshez, melyben esedezik, hogy a lengyel és magyar királyoktól engedélyezett és szentesített jogai, melyeket, mint szabad királyi város élvezett, visszaállíttassanak és birtokai mint Alsó- és Felső-Russbach, Luczkova és Forbatz földeikkel és legelőikkel visszaadassanak. A kérvény hasztalan volt. P. 1876-ig a XVI szepesi város kerületében maradt és ez évben a községi törvény alapján, mint rendezett tanácsú város szervezkedett. Akkor már a többi szabad királyi városok elveszítették régi jogaikat és jelentőségüket. P. jelenlegi kiterjedése tesz: kertekben 6, rétekben 1061, szántóföldekben 2535, erdőben 1855, legelőben 202, összesen 5659 holdat. A legújabb időben a Görgey-féle Schönwald nevű szép jószág is birtokába került.¹⁾ Ez évben nagy községgé alakult.

Eddigelé láttuk P. keletkezésénél és fejlődésénél, miképen fejlődött az egyszerű soltésziságból idővel a város, hol, mint a többi kiváltságos kir. városokban, a jus gladii birtokában a bíró és tanács biráskodnak; láttuk, mikép tágul és nagyobbodik birtokadományok és vásárlások útján, régiebb jogaiból egyet más veszít és a jelenlegi községi törvény alapján folytatja fejlődését; lássuk már most a más irányt is, melyben a helyzet és szükség szavának engedve haladott.

II. Podolin erősítése.

Az erősítések itt majdnem egykorúak a város keletkezésével. Már az 1392-ik évben, mint létezők említetnek abban az okmányban, melylyel Venczel a podolini soltész jogait, a mint láttuk, tetemesen öregbítette.²⁾ Ott meghagyja a király Lubló és Gnezda városok összes lakóinak, hogy szükség esetében tartoznak Podolin árcai és erősítései helyreállításához segédkezet nyújtani, hogy oda minden dolgaikkal veszély idejében menekülhessenek. Így tehát Podolin erősítéseinek azon feladata volt, mint a Lapis refugii erősített helynek, hova a szepesi szászok a tatárok pusztítása alkalmával menekültek, és Lőcsének, mely a tatárjárás napjai után 1245-ben a tizenhárom város segítségével erősítésekkel láttatott el, hogy e városok lakóinak legyen hova az ellenség elől biztos helyre menekülni.

Már az idézett okmányból is megtudjuk, hogy a város

¹⁾ P. levéltára. Szepesmegye szervezete és szabályrendelete.

²⁾ P. levéltára és Bárdossy: Suppl.... analect. . . . 350.

árkokkal volt körülvéve, melyek könnyen vízzel voltak megtölthetők. Az árok felett emelkedett ki a kőfal, mely a várost körülzárta. Hogy milyen más erősítései voltak Podolinnak, azt a városi számadásokból tapasztalhatjuk, sőt még a fenmaradt romokból is megtudhatjuk.

A városi körfalon volt két, erős toronynyal ellátott főkapu délfelé, hol a vár is emelkedett és éjszakfelé, 2 mellékkapu kelet és nyugat felé. A kapukba az árok felett felvonó hidak vezettek. A falakon belől a lőrések magasában járni lehetett. A falakból bástyák és tornyok emelkedtek ki, tömlöczök is voltak benne. Hogy mily kiterjedésű lehetett egy kapu és a hozzá tartozó felvonóhid, onnan is kitetszik, hogy ezen erősítések befedésére 1666-ban 10,000 zszindely kellett.¹⁾

Ezen erősítésekben Podolin állandó őrcsapatot tartott és fizetett és pedig »Wybranczen« név alatt. Ezen megnevezés alkalmasint az akkori lengyel világban a lengyel wyberu = kiválasztani, kiszedni kifejezésből származik, megkülönböztetésül a drabantoktól, kik itten szintén előfordúlnak és önkéntes csapatot jelentenek. A wybranczen-féle állandó katonaságra költött p. o. a város 1659-ben 409, 1664-ben 396, 1666-ban 416, 1667-ben 426, 1668-ban 426 és azon kívül örökre és toronyörökre 96 frtot. A drabantokra 1666-ban 44 frt számíttatik. Ha tekintetbe vesszük, hogy a város jövedelme akkor 2—3000 frt között váltakozik, így a katonaság a városi bevétel $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ részét vette igénybe.

Ezen Wybranczen név alatt előforduló katonaság feladata volt nemcsak az erősített helyet védeni és az ellenséggel megküzdeni, de küldöncz szolgálatot is teljesített és egyesek vagy nagyobb csapatok is majd Lengyelországba majd honunk valamely erősített helyére küldettek, mely alkalommal a menők és

¹⁾ Arra vonatkozólag a számlai jegyzetek a következők: »1660. Zugbrücke am Ober-Thor ausbessern lassen 54 den., Gefängniss an dem Thurm reparirt 52 fl. — 1663. Am Ober-Thor ober der Zugbrücken den Thurm neu decken, deszgleichen dort die Mauer neu decken 14 fl. 67 $\frac{1}{2}$ den., den dicken Thurm durchbrechen 2 fl., den dicken Thurm und die Bastei ober dem Schimko lassen von neuem aufbauen und bedecken, ist aufgegangen 30 Stück Latzen, 3000 Schindeln, 12 Bretter, 150 Sperrnagel, 500 Tatznägel, 4000 Schindelnägel, macht zusammen 33 fl. 63 den., Arbeiter 16 fl. 72 den. Im Niederthor ein Flügel 18 den. — 1664. Auf den Niederthurm-Bau Gerst verkauft 2 Thaler, 10. Maerz die eiserne Thüre zurichten auf dem dicken Thurm 1 fl. 36 den., 2. Aug. eine Rothbaum Rinc auf dem Niederthurm 3 fl., am Niederthor Mauer und Pflaster 3 fl. — 1666. Am Ober-Thor den Zugbrücken lassen machen, aufgegangen an Nagel und Blech 4 fl. 50 den.«

visszaérkezők rendesen megvendégeltettek, mint az a városi számlákból kitűnik. ¹⁾ Hasonló küldöncz szolgálatokra vagy kíséretül azon veszélyes időkben más városokban p. o. Rozsnyón is használtatott a katonaság. ²⁾

A barátságos hatalmak katonái (gyalogosok, lovasok) előtt Podolin kapuit szívesen felnyitotta és a menőket vagy érkezőket a szükségesekkel ellátta, mi néha egy hónap alatt többször ismétlődött és a városnak sok pénzébe került. A városi számlák arról sokat tudnak beszélni. ³⁾

Külön puskás (Pixenmeister) is volt alkalmazva, kinek kötelességéhez tartozott a fegyverzeteket jó karban tartani és puskaporról gondoskodni, a városi számlák értelmében. ⁴⁾

A podolini erődtések ellenállhatási képességéről is találunk példát a szepesi történet lapjain. Ugyan is Saffranecz lublói helytartó 1439-ben befészkelte magát Podolin várába és innen a szepesi városokat pusztítván, csak nagy nehezen verekett ki Rozgonyi István, Pozsony és a Szepesség főispánja által.

¹⁾ »1660. Unser Wybrancz Peter Joseph Jan. aus Polen nach Hanse gekommen, ihm verehrt 54 denare; unsere Wybranczen nach Hause gekommen, ein Kuff Bier verehrt 4 fl.; 1660. 32. Juni nach Polen gegangen 2 fl.; 1661. da die Wybranczen nach Hause gekommen v. Jar fürstl. Gnaden Marschall 3 fl. 72 den.; 1661. 5. Dec. sind 3 Wybranczen auf Muran geschickt worden, verehrt Bier, Brod 2 fl. 70 den.

²⁾ Magyar kisvárosi élet 1526--1715. Mikulik Józseftől 108 l.

³⁾ »1664. 8. Jän. sind 8 Huszaren von Filek bei uns gewesen, ihnen verehrt 60 denare, da man uns um einen Ritterpfenig angelangt; 1665. 7. April 7 Soldaten vom Schlotz (Lubló) ins Land 1 fl. 9 den.; 15. April ein Lieutenant mit 5 Soldaten über Nacht 3 fl. 45; 13. April 1 Lieutenant mit 100 Dragonern nach Polen 10 fl.; 2. Juni 1 Oberst mit 80 Pferden 7 fl.; 1666. 13. April 60 Soldaten u. 80 Wybranczen von Neudorf (Igló) aufs Schlosz (Lubló) 9 fl. 93 den.; 14. Oct. Kapitaen mit 8 Dragonern über Nacht 4 fl. 16 den.; 1667. 15. Feb. Schlosz-Soldaten und Drommerschläger 1 fl. 48 den.; 20. Feb. 6 Dragoner von Breszlau kommen 2 fl. 60 den.; 24. März 6 Dragoner aus Zipsen kommen 2 fl. 60 den.; 9. April 4 Dragoner aus Zips 1 fl. 75 den.; 14. April 1 Dragoner 4 Wochen lang 11 fl. 66 den.; 15. Mai Drag. Lieutenant mit Leuten über Nacht 9 fl.; 2. Juni 2 Soldaten 36 den.; 9. Sept. 2 Soldaten mit Briefen ins Land 16 den.; 25. Oct. Dragoner in's Land gezogen 2 fl. 48 den.« stb.

⁴⁾ »1662. 2. Aug. Saliter gekauft zu Pulver 6 fl. 45 den., dto Schwefel 1 fl. 18 den.; 1663. 1. Jän. hat man dem Pixenmeister, Trometer, Pauker und andern Soldaten Trinkgeld verehrt 2 fl. 72 den.; 1666. 16 Pfund Pulver; 1667. Pulver um 12 fl. 72 den.; 1668. 4. April 18 Pfund Pulver um 19 fl.; 9. Mai 4 Pfund Pulver um 2 fl.; im Oct. 6 Pfund Pulver um 3 fl.; im Nov. 6 Pfund Pulver um 3 fl.« stb.

Továbbá Albert király Neszmélyben 1439-ben váratlanul történt halála után, az országban két párt támadván, az egyik Erzsébet királynét László fiacskájával, a másik a lengyel királyt Ulászlót pártolta. Erzsébet mellett nyilatkoztak a többi között Kassa, Bártfa, Lőcse és Körmöcz. A cseh Giskra János is a szövetségesekhez állott, Eperjest meghódította és Késmárkot is szorongatta. A lengyelek Zaremba Lőrincz és Skora Miklós vezérlete alatt Késmárk segítségére siettek, melynek falai mögött Ulászló királyuk hivei hárcoltak. Most a cseh csapatok felhagytak Késmárk ostromával és Podolinban állapodtak meg. Késmárk egy évvel utóbb 1441-ben a hussziták hatalmába került. P. erődített város parancsnoka akkor Komorowszki Miklós volt, Lubló alhelytartója — alstarostája. — A hussziták támadásainak akkor nem állhattak ellen Szepességben sem Richnó, sem a jól felszerelt és biztos hegysziklán emelkedett Szepes várra, de Podolint erődítéseivel és várával nem foglalhatták el a nevezett támadók. ¹⁾

Kérdés, hogy meddig maradtak védképes állapotban a podolini erődítések. A szepesi erődítéseknek szereplése általában II. Rákóczi Ferencz hadakozásával 1710. után teljesen megszűnik. Akkor bizonyosan P. erődítéseinek jelentősége is magától megszűnt, miután közel 500 évig ellenállott az idők viharainak. ²⁾

Es most térjünk át a fennálló romok leírására, melyek Schüctanz Ferencz mérnök úr által megvizsgáltattak és felmértettek: 1. Az erődített vár a körfal vonalában nyugot—dél-nyugot felé emelkedett ki 37 ölnyi hosszúságban és 21 ölnyi szélességben. A várhoz vezető toronynyal ellátott és erődített főkapu 19 ölnyre kiállott és 7 ölnyi szélességgel birt. Az itt elhúzódo és lőrésekkel ellátott körfal magassága $9\frac{3}{10}$ méter. 2. A vártól és a főkapujától a keleti kapuig, melyen át az út Kis-Lomniczra vezetett, a körfal hosszúsága 139 öl és magassága $10\frac{7}{10}$ m. 3. A keleti kaputól a körfal hossza az északi, a második főkapuhoz 162 m. Ezen északi főkapu is toronynyal volt erődítve és $9\frac{1}{4}$ m. magasságú körfalból emelkedett ki, a mostani kegyesrendűek klastroma közelében. 4. Az északi főkaputól a nyugoti kapuig a körfal hossza tett 180 ölet. 5. Ha most a nyugati kaputól a nyugat—dél-nyugati kapuhoz visszafordulunk, akkor az ez úton lehúzódo körfal 81 ölet tesz és így sokkal rövidebb, mint a többi kapuk között elhúzódo körfalak voltak. Ebből kitetszik, hogy a nyugat—dél-nyugati és az átellenében fekvő északi kapu, mint főkapuk inkább, a keleti meg nyugati kapuk pedig gyengébben voltak megerősítve. Ha a kapuk között elhúzódo és felemlített

¹⁾ Wagner: Anal. Scep. II. 100. Merkwürdigkeiten der kön. Freistadt Kesmark von Genersich B. I. 164.

²⁾ Hradsky József: Szepesvár és környéke 81.

kőfalak részeit összeadjuk, akkor kitűnik, hogy Podolin körfalainak hossza 562 ölet tett. Ha egyenes vonalat gondolunk a nyugat — dél-nyugati és az északi főkapu között, akkor 222, és ha a keleti és nyugati mellékkapuk között ily egyenest húzunk, akkor 121 ölet kapunk, miből megint az következtethető, hogy Podolin körfala és így az egész belváros alakja majdnem még egyszer oly hosszú, mint széles volt.

III. Podolin hatósága.

A keletkező községi élet élén, mint láttuk, a soltész állott és pedig a német, azaz a magdeburgi joggal felruházva, mint az Krakóban Kunegunda — Kinga — székvárosában szokásban volt. E szerint jogában állott erdőket irtani, telepítvényeseket behívni és igazgatni, úrnője és saját adójáról gondoskodni, malmot, mészárszékeket, sörfőzödét felállítani és más iparágak embereit letelepíteni, továbbá étekpiacon berendezni és így a kereskedelem első csiráit fejleszteni, valamint kisebb kihágásokban itélni és bírságot kivetni. A vadászat, halászat és madarászat szintén jogköréhez tartozott. Ez körülbelől minden más soltész jogához és kötelességéhez is tartozott. De jól mondja Schwartner, hogy Kunegundánál semmi úr nem volt bőkezűbb és szabadelvűbb a soltészek irányában.¹⁾

A vérontás, ölés, erőszak, lopás és a hamis pénz ügyében maga az úr ítél, de Kunegunda ezen súlyos esetek feletti bíráskodást a podolini soltészra bízta. Ezen intézkedéséből fejlődött ki későbbben Podolin jus gladii joga.²⁾

Igy Podolinban legeslegelőször a soltész gyakorolta a hatósági jogokat. De a fejlődő város nem tűrte soká a soltészszág békóit. Láttuk, miképen 1391-ben Knol utolsó soltésztól 1300 frtért kiváltotta magát, birtokát és jogát magának elsajátítván. Most már teljesen élvezhette Nagy Lajos által 1342-ben adott szabadalmát, mely szerint nem függ többé idegen bírótól és a nemes vagy a lublóí várnagy nem avatkozik már belügyeibe.³⁾

Nagy lépést tett Podolin a fejlődés útján Zsigmond király alatt 1387—1437. O a várost a szabad királyi városok sorába emelte 1412-ben Kassán kelt rendeletével, melynek értelmé következő: Miután P. város a király és a lengyel uralkodók között folyt gyakori háborúk következtében sokat tűrt és szenvedett és elszegényedett, de mindig hű volt a királyhoz és annak nagy szolgálatokat tett, azért azt a szabad királyi városok sorába

¹⁾ Schwartner Martinus: De scultetiis per Hungariam quondam obviis . . . 1835. p. 31.

²⁾ P. levéltára.

³⁾ U. o.

és azok minden jogai élvezetébe emeli. Ezentúl tehát P. a személyek, dolgok, kereskedelem és jószág után a király részére járó adótól felmentetik. A harminczad czíme alatt fizetendő járulék-nak csakis a felére kötelezhető a város. ¹⁾

Még ugyanazon 1412-ik év minden szentek napján Zágrábban Zsigmond már kiállítja az okmányt, melylyel a tizenhárom szepesi várost, Podolin, Lubló és Gnezda erősített helyekkel együtt a lengyel Ulászlónak zálogba adja. E megváltozott viszony Podolinra sem maradt befolyás nélkül. Ambár, mint már érintettük, Nagy Lajos felszabadította P.-t a lublóí várnagy befolyásától; ám Zsigmond e várost szabad királyi városnak nyilvánította, mégis ily előzményekkel nem igen törődván, ezentúl a lublóí váron székelő lengyel helytartó P.-nal is éreztette vas kezét.

Arra nézve, mily kegyetlenül bántak néha Lubló vár kormányzóí még a városok bírásaival is, csak egy esetet akarok felemlíteni ²⁾: 1713. évi február 11-kén a lublóí várból Koczanovics Feliczián Antal kormányzótól seregheli katonák küldettek Podolinba Geyer Pál bíróért, ki ujra idéztetett, saját házában felette nagyon megkötöztetett és a puskákkal annyira üttetett, hogy oldalbordái széttörtetek. Zsarnoknak nyilvánítván őt a katonák a várba vezették, vagyis inkább minden könyörületesség nélkül hurczolták és megkötött kezekkel és lábakkal a börtönbe — conegarda, Burgverlies — vetették. Miután a 3-ik napon már haldoklott, csak akkor vették le róla a bilincseket. Sok kérelemre utoljára kiadták őt és szekéren vitték a várból a vám felé (fél óra a vártól). Itt 2 podolini polgár nagy ijedelem között észrevette, hogy kegyes imák között meghalt a szerencsétlen. A holtat Podolinra hozták, hol a nép ezt borzadva látván, a test megvizsgáltatását követelte. Úgy találtatott, hogy a puskaütésektől bordái mind a két oldalán össze voltak törve, hogy kezein, lábain, nyakán és az egész hátán felette nagy jegyek voltak észrevehetők, hogy a szerencsétlen minden ok nélkül öletett meg. Tisztességesen eltemettetett a podolini templomban. A fekete sír-
emlék vörös kereszttel a következő feliratot mutatja:

Discite Rectores ex me, quid munus honoris
Profuit heu misero tumba cubile meum,
Multa tuli patiens, communi ductus amore
Pondere pro tanto mors mea triste lucrum.

Lernt ihr Stadtregenten, wass ich erhalten hab
Vors Herliche Richter Ambt, bin komm in das grab
Auch wie fill angst undt elend, wie grosse last u. Not
Hab ich austehn müssen, nun ist mein lohn der todt.

¹⁾ P. levéltára. Wagner: Annal. Scep. I. 211.

²⁾ Az eredetit Podolin halotti könyvében az 1713. évben latin nyelven találjuk.

Különben Podolin maga állított fel magának egy törvénytáblát azokkal a határozatokkal, melyek az ítélelhozásoknál mérvadók valának.¹⁾ A fontos tábla tartalma magyar fordításban következő:

Podolin szabad királyi város alapszabályai vagyis törvényei, melyek a fennálló kiváltságok értelmében a magyar és lengyel királyoktól megerősítve hozattak, hogy jó erkölcsökben éljünk a keresztény egyház iránti alázatossággal, hogy továbbá a katolikus hitet tiszteletben tartsuk és az egyházi, valamint világi jognak engedelmeskedjünk minden vonakodás és tartózkodás nélkül. Azon kívül még felemlítendő, hogy az emberi nem Ádám és Éva bűnbeesése óta szellemileg és anyagilag megrontatván, rossz élete által az isteni parancsok megvetésével nem áldást, hanem büntetést érdemelt, mint Sodoma és Gomorha, mely kénnel és tüzzel elpusztított. És jelenleg is a gonoszok, istentelenek és könyelműek saját érdekük és az isten megvetése által irigységökben és gyermekies tanácsukban elpusztultak minden országban, megyében és városban és továbbá is veszendőbe menendnek a népek, ha az irgalmas isten nekik meg nem kegyelmez és ők napról napra az egyházi és világi hatóság ellen könyelműen vétkeznek. Hogy azonban a mi Podolin nevű szabad királyi városunkban a szabadalmak, az igazság és szabadság minden ellenmondás nélkül, az egyházi és világi hatóság nagy büntetése kikerülésével, tiszteletben tartassanak, az egész közönség beleegyezésével a következő czikkek hozattak:

1. E város lakosa ne legyen hitetlen, pogány vagy eretnek, hanem éljen a kath. hitben, mint azt a keresztény egyház az isten dicsőségére vallja és tanítja, éljen a szentséggel és mindennel, mit a kath. egyház rendel.

2. Mindenki tudja, hogy az egyháznak és szolgálóinak adománynyal tartozik, mit az isten és elődeink rendelték; mindent, mi az egyházhoz tartozik, ne titkoljon el, hanem jelentsen fel.

3. A bírót, az esküdteket, az egész tanácsot, a 16 urat és a többi hivatalnokot e k. városnál szokás szerint tisztelje és minden hivataloskodásaikból eredő rágalmozást leküzdjön és jelentsen fel.

4. A városi hatóságot az előljárósággal tisztelje, segítse, erősítse és támaszsa, és az ellen ne cselekedjék, mint azt a szabadalmak kimutatják.

5. Minden városi bajban az ő becsülete, hűsége és engedelmissége szerint mindent végezzen, mit az idő és a szerencsétlenség kíván.

6. Polgári állásában úgy viselje magát, hogy polgártársát gúnnyal és szégyennel ne sértse, az idegent vagy más valakit ne rágalmozza.

7. Az idegenek születési bizonyítványukat bírói megerősítéssel tartoznak bemutatni.

8. A város igazságszolgáltatását és szokását tapasztalt emberek után tűrje és tekintetbe vegye minden mentegetés nélkül, a hatóság előtt tisztelettel jelenjen meg.

9. Királyi városa házában szomszédjának semmi dolgában kárára ne legyen.

10. Kereskedés, adás-vevés közben vigyázó legyen, nehogy a kir. város szabadságai megsértessenek és a város vagy valami ember kárt szenvedjen.

¹⁾ Ezen fekete fatábla még most is látható a városházán ily magyarázattal: »Diese Tafel ist bestellt und gemacht worden bey dem Richteramt dess E. W. Z. Herrn Georgii Glatz, bey sitzende Herrn Barth. Scholtz, Sebastian Gisch, Gregor Weintz, Georg Weintz anno 1655. 20. Jän.«

11. Mindenféle vámtól felmentve lévén, őrizkedjék minden vám fizetésétől és mutassa fel vámlevelét — Mautbrief.

12. A harminczadnál is legyen vigyázó, mit saját használatára behoz, arról nem fizet semmit, mit azonban Magyar- vagy Lengyelországba kivisz, annak csak a felét fizeti a harminczadnál, miután többel nem tartozik a szabadalmak és igazság értelmében.

13. Mindenki, ki kereskedés viszonyába bocsátkozik, vagyona és és becsülete veszítése mellett tudja meg, hogy senkit, városunk polgárain kívül, ne részesítsen szabadságainkban, kelme, lovak vagy más jószág tárgyában.

14. Malátát csinálni, sört főzni, földmivelést és más foglalkozást űzni megengedtetik, de csak oly szokásos helyeken és házakban, hol ezen foglalkozások gyakorlása által másnak az üzelve és jövedelme nem csonkíttatik.¹⁾

15. Ki erőszakot szenved, azt becsülettel, jószággal és vérrel segíteni kell.

16. A szerencsétlenség idejében a polgár a várost el ne hagyja, hanem a más kegyes polgárokkal becsületét, jószágát és vérét kockáztassa a baj leküzdésére.

17. Minden, mi e kir. városnál szokásos, sértetlenül megtartassék és figyelembe vétessék.

18. A mi az erdőben a bíró, tanács, 16 úr és a község által tiltatik és rendeltetik, pontosan megtartandó.

19. A vizet, a tiltott eseteken kívül, mindenki szabadon használja.

Végere intendő, hogy ezek a pontok és határozatok szabadalmainkon alapulnak és mindenki által megtartandók, az engedetlenek a hatóság és az egész község által büntettetnek.

A szászok joga és szokásos eljárása mellett minden évben két bírót választottak. Az egyiket a belváros a kőfalon belül, a másikat a külvárosi polgárok a kőfalon kívül választották. A bíró alatt állottak, az esküdt tanács 12, és az ügynevezett Vormund vagy tribunus 16 taggal, kik a képviselőtestületet képezték. A hivatalos teendőkre, az építészetre, malomiparra, juhászatra, bormérésre stb. rendesen egy-egy tanácsnok hivatott meg. A választás után lakomák következtek, mire a város is Richterwein, bíróbor cím alatt is adakozott és pedig külön-külön a bel- és külvárosi bíróborra: p. o. 1659. 14; 1660. 17; 1661. 11; 1662. 14 frtot. A külvárosi bíróborra adtak ki 1660-ban 2 frtot. Az egész község ilyenkor külön megvendégeltetett, arra költetett 1662-ben 9 frt, mely összegbe 2 hordó — Ruffe — sör került. A választás lényeges része volt a megerősítés a lublói helytartó részéről. Az ily helybenhagyás elnyerése tekintetéből a bíró az egész megválasztott testülettel Lublóvárra ment és pedig nem üres kézzel, hanem ajándékokat vitt, nemcsak a helytartónak, hanem az egész várnépnek. Az ilyen »confirmatio« 1661-ben 23 frtba került. Még 1732-ben is találunk egy példát,

¹⁾ Az u. n. kis házak a városokban ily foglalkozásokra jogosítva nem valának. Lásd »Nagy- és kis házak jogviszonya Szepességen.« Weber S-tól. Századok 1883.

melyből kitűnik, hogy a választás után az összes várnép Lublón megajándékoztattott.¹⁾

A nevezett városi hatóságon kívül a város polgárai képeztek a község törzsét. A fiatal lakos bizonyos feltételek teljesítésére köteleztetett, ha fel akart vétetni a polgárok sorába: mester-séggel és házzal kellett birnia, továbbá köteleztetett 3 évig, mint mesterlegény vándorolni, 4—6 frtnyi díjt a városi pénztárba befizetni és következő tartalmú esküt tenni:

»Esküszöm a sz. háromságra, az atya, fiu és sz. lélekre, szeplőtlen szűz Mária isten anyára és minden szentekre, hogy: 1. a legfelsőbb országuralkodáshoz egész életemen át hű leszek; 2. hogy a városi tanácsot, mint az én jogos hatóságomat tiszteletben tartom; 3. hatóságai rendeleteinek mindenben engedelmeskedendem; 4. a város jólétét előmozdítandom és kárát elhárítandom; 5. ha valamit észreveendek, mi a hatóság vagy város kárára szolgál, azt rögtön megjelentem. Mindezt követni fogom, ha csak polgári jogaimat elveszíteni nem akarom, isten engem úgy segítjen és sz. evangylioma, Amen!«

Néha egy évben huszan is beléptek a polgárok sorába.

Minden jogoktól megfosztva voltak a munkások, kik a városban laktak. Még 1766-ban is azt határozták, hogy a munkások — die Hausgesinde — el vannak tiltva barmok tartásától, fa hozásától az erdőtől és fű vágásától.²⁾

Podolin szabad királyi város hatósága jus gladii joggal birván, élet és halál felett ítél. Több halálítélet maradt fenn, melyek egy külön könyvben vannak feljegyezve külön címmel és jelvénynyel: Fekete kéz kivont karddal s ezen felirattal: »Róm. 13. Die Obrigkeit ist Gottes dienern dir zu gut, thust du aber

¹⁾ Lásd a városi számlákat. »1732. Bei der Installation dem H. Gubernator 4, seinem Lakaj 1, seinem Kammerherrn 1 fl., seinem Hajduken 10, seinem Koh 10, seinem Küchenjungen 10, der Küchenmagd 4, dem Pfeifer 12 Polturaken, — 1 Polturak = 1½ kr. — dem Stüchmeister 1 fl. 2 P., dem Heerpancker-Ampt und dem Knaben auf dem Thurme 1 fl., dem ehrwürdigen Capellan 1 fl. 12 P., Organisten 6 P., Wachmeister 1 fl. 6 P., dem Wachmeister-Ampt 5. P., 2 Korporalen 1 fl. 3 P., der wylligen Wach 16, der ersten Schildwach 10 d., der niedersten Schildwach 2 P., den Tambouren 2 P., dem F.... Jung 1 P., auf die Arrestanten 3 P., dem H. Schlossschreiber 2 fl., seiner Frau 1 fl., seiner Köchin 4 d., seiner Magd 3 P., der Kindswärterin 2 P., dem Harbe... Weib 6 P., dem Struss 3 P., dem Schlossknecht 3 P. Item der Richter mit dem alten Richter H. Leopold Scrystin von der Installation von der Festung — Lublau — kommen und in Speiss und Trank aufgegangen 1 fl. 25 P.«

²⁾ Solch Buch der königl. Fräyen Stadt Podolin 1763.... Vesd össze: »Nagy és kis házak jogviszonya Szepességén.« Weber Samutól. Századok 1883.

böses, so fürcht dich, denn sie tregt das schwert in der Handt.« A második lapon e szavak olvashatók: »In diesem Process Buch werden eingeschrieben alle brich und fäle Gesetz. Im Jahr 1634. die 11. Dec. 1. Pet. 2. Obrigkeit ist gesetzt zu Rach den Uebelthätern vnd zu lob den frommen.« Itt is egy kéz kivont karddal látható.

Több ítélet tartalmát idézem, melyek mind a bűntények, mind pedig a büntetések minőségét visszatükrözik. 1663. évi febr. 22-én Mihályt rajta kapták, midőn Wagner Mandzin házában fonalat lopott. Börtönbe vettetvén, bevallotta, hogy néhány kalászt levágott és zsákban hazavitt és sógorától elvitt 2 köből rozsot zsákkal együtt. Lopott azon kívül még zabot, ruhát boroszlói posztóból, 2 juhot és még más négy esetben szintén juhot. Az ítélet így hangzott: a bűnös pellengérre állíttassék és keze levágatassék, azután lovak által meghurczoltassék és 4 részre vágassék. Sok közbenjárás után annyiban kegyelmet nyert, hogy csak felakasztották.

Bartek Nietzlewitz mint cséplő gabonát sajátított el magának és 1682. évi febr. 30-án akasztófára ítéltetett, de azután 40 frtnyi birságra megkegyelmeztetett.

1684. évi febr. 10-én 8 órakor reggel Grellin Grete iszákos-sága és vigyázatlansága következtében tűz ütött ki, mely az egész várost elhamvasztotta, úgy, hogy az emberek alig menthették meg életüket. A bűnös elítéltetett, hogy a hóhér által megkötöztetve a pellengérre állíttatva, mint gonosztevő kikiáltassék és a városból minden időre kiűzessék. A papság és a lublói kormányzó közbenjárása folytán annyiban megkegyelmeztetett, hogy »örök időkre a városból kiűzték.«

Teilen Peitzre 1693. évi febr. 23-án a városi tanács egy éjjel elkövetett lopást bizonyított rá, minek következtében a bűnös a magdeburgi törvény értelmében halálra elítéltetett, de pénz-birságra megkegyelmeztetett, »tekintve az istent, szegény feleségét és gyermekeit«, azon hozzáadással azonban, ha még egyszer idegen jószághoz nyúl, akkor minden mentség nélkül elvesz élete.

1697-ben január 16-án Loyko János késkovács több lopás következtében akasztófára ítéltetett és különös kegyelem következtében lefejeztetett.

1714-ben július 27-én súlyos ítélet hozatott. Peloty Jakab nem félt az istentől, nem tartotta meg a tiz parancsot, lopott is és a házassági sacramentomot megvetette. Felesége iránti szeretetéről is egészen megfélelkezvén, őt terhes állapotban agyonütötte. A podolini tanács Klein Mihály bíró, Obercean János esküdt elnöke alatt elítélte a gyilkost a speculum saxonicum 1-ső könyve 69, és 2-ik könyve 13 és 14-ik, valamint a magdeburgi jog 82-ik pontja szerint — kézlevágatásra a pellengé-

ren, meghurczoltatásra és keréketörésre; a két első kínzás elengedtetett neki és csak kerékbe töretett.

1760-ban ápr. 23. Obercan Bálint mint iskolatanító, orgonista és városi jegyző szép szerepet játszván, később kicsapongó élete következtében felakasztotta magát második napon kis leánykája megkeresztelése után. Felesége és befolyásos rokonai a tényt eltitkolván, tisztességes temetést rendeztek, már 3 napig ki is harangoztatták a halottat. De a szomszédok elárúrták a felakasztást. A városi tanács most Késmárkról elhozatta a hóhért, ez a felakasztottat két kerékkel a sz. Anna hegyre hurczolta, ott gödröt ásott, Obercan testéről levágta a fejet, a lábakat és a kezeket és a gödörben elásta, a koporsót pedig és a készüléket, melyen az ily halottat vinni szokták szétverte és elégette a gödrön.

Ezen ítéletek végrehajtásánál főszerepet játszott, mint láttuk a hóhér. Podolin, mint a városi számlákból kitűnik, nem birt külön hóhérral, hanem a késmárki »mester« alkalmaztatott, és esetről esetre fizettetett az egyes halálítélet végrehajtásánál. Nemcsak kivégeztetések alkalmával jött Podolinra, de akkor is, midőn cselédeivel a várost tisztította. Az egyes esetek megfizetésén kívül évi fizetést és lakbért is húzott P. városától.¹⁾

Különösen a XIII. és XIV. században keményen jártak el a fényűzés ellen. III. Edáurd parlamentje 8 törvényt bocsátott ki a francia divat ellen. Florenzben a XIV. század elején a köztársaságban külön hivatalnok volt alkalmazva, kinek feladatához tartozott »az asszonyok fényűzését megakadályozni.« Brügge a fényűzés tekintetében leghíresebb volt. Midőn a francia királyné ott járt, könyezve panaszkodott, »hogy 600 hölgyből álló társaságban volt, kik királyiabban voltak öltözve, mint ő maga.«²⁾

Igy akarta Podolin is, hogy polgárai egyszerűségben éljé-

¹⁾ Városi számlák: »1662. 10. Febr. den Henkersknecht Tringgeld geben mit 4 Dienern 27 denare; den 19. Juni dem Executori justitiae auss dem Kaissers Mark für die Stadtreinigung geben 5 fl. 72 d.; 1663. 2. März dem Zuchtinger v. Kaissers Mark allerlei Spesen 34 fl.; 27. Aug. ist die Execution geschehen mit dem Uibelthaeter Luca Tirbe von Oberauschenbach, Meister v. Kaissers Mark 20 fl. Lohn, dem Uibelthaeter im Gefaengniss 3 fl. 36, den Stadtdienern 1 fl. 50, die Instrumente v. Eisen 1 fl. 60, nach der Execution der Malefic Person ist bei Gericht aufgegangen 3 fl. 60; 1665. 13. März dem Zuchtinger v. Kaissers Mark, was er die Stadt gereinigt hat 5 fl. 45, am 29. Juni dem Zuchtinger v. Kaiser-Mark Tringgeld 1 fl., 17. Aug. dem Zuchtinger sammt Gesindt allhier in Speiss u. Trank 10 fl.; 1666. 25. Juni dieser Meister v. Kaissers Mark die Stadt gereinigt 6 fl.; 1668. 13. Jän. den Kaissers Marker Zuchtinger sein Quartiergeld abgeschickt 10 fl. 49.

²⁾ Lecky: Geschichte der Aufklärung II. 226.

nék és a fényűzéstől óvakodjanak; hol pedig arról győződött meg, hogy nagyobb fény és ruhapazarlás fordul elő, ott mindjárt a legszigorúbb rendszabályokkal lépett fel. Ez történt p. o. febr. 19-én 1765-ben, midőn az egész 12 tagból álló tanács a bíróval együtt, valamint a tribunus — Vormund — a 16 népképviselővel következő határozatban állapodtak meg: ¹⁾ »A fényűzés az isten és a világ előtt utálatos és a 7 halálbűnnek az elseje, miképen a sz. írás is tanúsítja — Gal. 5. Hebr. 1. — a fényűzők az isten országába nem jönnek, hanem örökös halállal büntettetnek. Miután nálunk is az ifjuság és a fiatalabb polgárok között jelenleg nagy fényűzés uralkodik, azért is az egész tanács és képviselőtestület által a következő ruhaneműek viselése tiltatik: a fátyol, a kirakott főkötő, kivarrt vagy prémes gallér, korallok és pántlikák a nyakon, selyem vállfűző a selyem fűzőpántlikákkal együtt, selyem nyakravaló, ingek mansettákkal, sárga vagy kordoványcsizma, selyem vagy kelme szoknyák. Kik azt viselik, fizetnek a városnak évenként 9 frtot, ha nem, akkor azokról a városi szolga fogja letépni a nevezett fényűzés tárgyait.« A jelenlegi határozat ugyanazon évben dec. 20-án még szigorúbb alakban ismételtetett.

Miután 1772-ben az elzálogosított tizenhárom szepesi város megint Magyarországhoz csatoltatott, Podolin, Gnezda és Lubló városokkal együtt, a visszakerült tizenhárom várost is ideértve, Mária Theresia által külön városi kerületté alakíttatott, mely külön új pecsétet is nyert ez alkalommal. A XVI városi kerület rendezésére a helytartó tanács Pozsonyban 1764. évi szept. 4-én alapszabályi tervezetet adott ki 28 pontban, mely az ugyanazon évben oct. 8-án tartott XVI városi kerületi gyűlésen elfogadtatott. Az 1775. évi febr. 15-én kiegészítőleg 10 pontban a minden évben foganatosítandó bíróválasztás módozata határoztatott meg, melyet itt újból nem akarunk leírni, miután ez már több helyütt történt. ²⁾

Az 1876. évi oct. elsejével minden szepesi város és így Podolin is a XVI szepesi város kerület felfüggesztésével, Szepes-megyébe bekebelezetett.

Azóta Podolin városa mint rendezett tanácsú város szervezkedett.

4. *Podolin vallás erkölcsi élete.*

Városunk temploma Szepesmegye legrégibb és legdiszesebb templomaihoz tartozik. Már 1298-ban tiszta góth stílusban felépült

¹⁾ Podolin város levéltára.

²⁾ Husz Mihály, poprádi jegyző hátrahagyott kéziratai. Vesd össze a Demkó Kálmántól megjelent választás módozatát a lőcsei reáltanoda 1884. évi értesítőjében.

és sz. Mária mennybemenetelének szenteltetett. A főhajó oltárain a szabók, lakatosok, ácsok, takácsok és asztalosok jelvényei észrevehetők, jelöl, hogy mestereik »ora et labora« jelszó szerint a munkával az istenfélelmet is tudták egyesíteni és hogy mint másutt a Szepességen, úgy itt is a czéhek az év egyik napján az Ur oltárához áldozatot hoztak. A főhajó keleti oldalához csatlakozik a Kunegunda-kápolna, Boleslaw és Kunegunda házaspárt ábrázoló oltárképpel ily aláírással: »Boleslaus Pudicus Rex Poloniae cum sua conjuge s. Cunegunda, fundatrice Podolini.« Egy a városházán feltalálható 1718-ban nyomtatott és sz. Kunegunda életét tartalmazó könyvben ez írott megjegyzést találjuk: Anno 1716. Capella S. Cunigundae erecta est sub admodum Rdo Dno Parocho Gnesdensi Ioanne Bap. Lőjenszky. A főhajó nyugoti oldalán a sz. Anna kápolnával találkozunk. Az Anna-oltárról olvassuk, hogy 1720-dik évi april 15-én helyreállítatott. A templom régiségeihez tartozik egy kehely a XV-dik századból és a XVII-ik századból egy monstrans ily felirattal: 1699. Bei der Zeit Kirchengvater Grillius ist gemacht in Leutschau bei Andreas Herzogh, in Pudlein 1699. verehrt der ehrwürdige in Gott Geistliche Herr Balthasar Lehotzky zum Gedächtniss.

A harangtorony a templom közelében 1659-dik évi okt. 12-dikén beszenteltetett a ruzsbachi dékán közreműködése mellett, mely ünnepélyes alkalomkor a diszebédre a városi számlák kimutatása szerint 12 frt költetett. De nem egyszerre épült fel a nevezetes torony. A városi számadásokból következő, arra vonatkozó adatokat közölhetünk: 1659-ben a város a harangtorony építéséhez 58 frt adott, 1660. a pléhajtók a harangtorony alatt levő pinczéhez csináltattak, ugyanazon évben még készítettetek lakat a pinczéhez 1 frt 27 kr, vasajtók 23 és négy más ajtó a harangtoronyhoz 3 frtért. 1684-ben már kész volt a harangtorony, mert ez évben átvittettek a harangok a nagy, tehát a templomtoronyból a harangtoronyra, melyen következő harangok láthatók: 1. Walzer Ferencztől 1625. és 1883-mat jelző évszámokkal; 2. egy kis halotti harangocska 1649-dik évből, a 3. és negyedik harangon nem beöntve, de éles eszközzel bevágva van az évszám 1272¹⁾ e felirattal: »O Rex Glorie veni cum pace.« Ó dicsőség királya jőjj békességgel.

Az egyház anyakönyvei 1648-ik évvel kezdődnek. A régiebbek elvesztek. A halotti anyakönyvön e feliratot olvassuk: »Ordo et series Mortuorum, qui in Libera Regiaque Civitate Podoliensi Vita defuncti sunt sub cura animarum Adm. Rdi Dn. Laurentii Hortensii Plebani dictae ecclesiae Liberae Regiaeque Civitatis Podoliensis 1648.«

¹⁾ A bevéselt számok gyanús modern kinézésűek.

Még a városon kívül is áll egy sz. Annának szentelt és búcsúval összekötött templom a temető helyen. Közel hozzá egy kápolna emelkedik egy forrás felett, melyről mondják, hogy vize szembetegségben csodatevő. A forrás rögtön karvastagságú vizsugárban bugyogott ki ott, hol, mint a nép beszéli, Hoributh zsvány lefejeztetett és feje lehullott.¹⁾

1407-ben boldog György vértanu ünnepének 4-dik vasárnapja előtt a szepesi káptalanban folytonos tárgyalások folytak. Jelen voltak az érdekeltek: Miklós, János fia de Bethlenfalva egy és Pál Egide fia, Mátyás, Pál fia, és egy másik Mátyás Péter fia szintén de Bethlenfalva, a másik részről. Részt vettek a tárgyalásban a tynsensi(!) püspök Vladiszlaw egyszersmind kormányzója a szepesi apátságnak és Jakab a szepesi szászok grófja. A tárgyalás eredménye volt, hogy Kromko vagy Kromlow birtok negyed része a podolini egyház birtokába átengedtetett, mely birtok használatába Lukács podolini lelkész mindjárt bevezette. Ezen egyezmény helyben hagyatott, illetőleg megújíttatott a szepesi káptalanban 1560., István 1578., Zsigmond lengyel királyok által 1590-dik évben.²⁾

A podolini lelkész jövedelmének második forrását képezte a tized, mely eltérőleg a magyarhoni, úgy mint a szepesi szászok viszonyaitól, e tekintetben Kázmér lengyel királytól 1453-ban a pünkösöd előtti másodikon vasárnapon következőképen rendeztetett és Mihály királytól 1669-ben okt. 11-én ugyanazon értelemben olyképen jóváhagyatott: A podolini egyházat és lelkészét illeti a rozsból számítva a félcsomót — pulkopki — 25 kévével, úgy mintha 30 kéve volna, minden harminczadik félcsomó; a buza úgy számíttatik mint a rozs, azaz minden harminczadik félcsomó; a mi a főzeléket, árpát, zabot, borsót illeti, mandola — Mandel — szerint vétetik, melyben 16 kéve foglaltatik, úgy hogy minden 30-dik mandola illeti a lelkészt; a lenből, mely mezőkre és rétekre vettetik, minden 30-dik kéve.³⁾ 1782-ben Kraskevics lelkész követelte, hogy a 30-dik kévéhez a fuvar is adják, mit az első évben jó akaratból tettek csak, mert az 1773-dik évi aug. 15-én megjelent leirat értelmében kötelezhetők arra nem voltak. Az 1848-ban bekövetkezett dézsmaváltsággal itt is megszűnt a dézsma.

Egyházi ünnepek alkalmával a város nem mulasztotta el többféle ajándékokkal a lelkésznek kedveskedni. Majd pénzt,

¹⁾ Szepesházy és Thiele, Merkwürdigkeiten Ungarns II. 134.

²⁾ P. levéltárában az egyes okmányok.

³⁾ Magyarországon és a szepesi szászok között a földi termékek 10-dik részét fizették a papnak.

majd bort hozott ajándékba, majd pedig egész lakomát is rendezett nagyobb ünnepélyek alkalmával.¹⁾

Az iskolánál alkalmazottak fizetése az akkori viszonyok szerint vajmi kevés volt. 1660-dik és következő években ugyan azon tétel irói és iskolai díj alatt 100 frttal fordul elő — Schreib- und Schullohn. — A következő században 1732. körül a városi szolgákra — Stadbedienten — következő kiadások számíttatnak: Jegyző 20, orgonista 60, rector 76, kántor 30, harangozó 28 és az orgonánál kisegítő calcans 13 frt. 1780-ban a II. József által javasolt nemzeti iskolát azért nem fogadták el, mert anyagi eszközük nem volt, mint azt a városi tanács indokolta. A mostani podolini néptanítók szintén a városi pénztárból az iskolai törvény és a modern viszonyok követelte arány szerint kapják fizetésüket.

Az egyház és iskola gyümölcse a jótékonyági intézményekben is mutatkozott; hogy mily alakban, azt legvilágosabban egy végrendeletből tudjuk meg, melyet 1636. évi május 22-én Marczinko Mihály csinált ily határozatokkal: 1. holtteste keresztény katolikus szertartásokkal temettessék el; 2. az egyház kapjon 100 frtot; 3. az Anna egyház fraternitásának adassék 12 frt; ²⁾ 4. az ispotályt segélyezzék 14 frttal; 5. az orgonára hagyassék 14 frt; 6. a szegényeknek osztassék ki 10 frt. A maradék egyik felét kapja testvére Pál, a másik felét atyja testvérei.

Ezen végrendelet értelme szerint fönnállott tehát az egyházi és jótékonyági célokat szemmel tartó fraternitáson kívül még az ispotály is szegények és betegek számára. A számadásokból kitetszik, hogy az ispotálynak külön pénztára volt, mely külön hivatalnokok által kezeltetett és évente megvizsgáltatott. Az ispotály a szegényeket megvendégelte p. o. nagy ünnepeken és haláluk esetében koporsót csináltatott nekik és a kántorokat fizette, mely jótékony befolyását tekintve a város részé-

¹⁾ Városi számlák: 1660. dem Plebani für die Passion 72 Denare. 1661. 10. April dem Plebani für die Passion eine Pinthe Wein 72 Den. 1662. dem Plebani auf Palmarum 1 Pint Wein 66 Den. 1663. dem Plebani für die Passion 1 Pint Wein 90 Den. 1665. 15. März bei der Introduction des Herrn Pfarrers Balthasar Lehotzky, Essen 13 fl. 1665. 25. Nov. Kirchenvisitation, Visitor samt Geistlichen, Richter und Rath, Essen 28 fl. 1669. 9. Jän. Kirchenvisitation durch den Krakauer Bischof Locatella Verehrt 1 Paar silb. Messer, 1 Paar grüne Messer, Vögel, Fische, Wein 45 fl.

²⁾ Ilyen vallásos egyesületek jótékonyági és isteni tiszteleti célokkal a szepesi városokban általában előfordultak, mint Lőcsén a Krisztus sz. teste, Bélán a sz. lélek egyesülete.

ről is segélyeztetett, rendesen mint 1667-dik évi jan. 21-kén 7 frttal.¹⁾

Az egyeseken és intézeteken kívül a város mint testület is osztogatott alamizsnákat szegény papoknak, török fogolynak, leégett nemesnek, vagy polgárnak, vagy pedig kérő szerzetesnek, amint éppen azt az alkalom és a szükség magával hozta.²⁾

Ha P. vallás-erkölcsi viszonyairól említést teszünk, nem szabad hallgatással mellőzni a kegyesrendűek klastromát, mely még jelenleg is e városban fennáll.

Midőn IV. Ulászló lengyel király 1642-ben Varsóba a kegyesrendű szerzeteseket bevitte, Lubomirszky Staniszló helytartója Lubló várában ugyanazon rend 16 tagját Podolinba is meghívta. A tagok eleinte a várban laktak, mindennel elláttattak, és a swierczai kőbányákból 11,500 tallér biztosított nekik. Házuk építése P.-ban a Poprád folyó mellett a városi körfalon kívül még ugyan azon évben 1642-ben megkezdődött. 1648-ban a lublói várból, hol eddigelé az ifjúságot tanították, kivonultak és jun. 28-kán nagy ünnepélyességgel új terjedelmes collegiumokba mentek. Julius 12-kén az új felsőbb iskolák hasonló ünnepélyes szertartások alatt átadattak nekik. Lubomirszky Staniszló fia, György még 12,000 frttal segélyezte a rendet és ez összeget Siedlisowce helységekre biztosítá. Ezen alapítvány elveszvé, 1726-ban II. Ágost lengyel király a vieliczka-i sóbányákból 2400 lengyel forintot biztosított a rendnek, mely összeg évente 600 magyar forinttal kifizettetett, minthogy 4 lengyel forint

¹⁾ 1697. bey dem Richteramt des E. V. T. W. W. Herrn Christof Graff, seiner Rathsgeschwornen H. Valentin Suhr, Thoms Klein, Hansz Zweyhauer, Paul Geyer und zum Hospital sind confirmiret worden H. W. W. Elias Glowyczko, N. Joannes Hain, welche ihr Rechnung abgegeben: ab anno 1696. 166 fl. 9 Polturaken. Summa der Einnahmen 222 fl. 9 Polturaken. Ausgaben da Sie Samuele gestorben eine thrun — koporsó — machen lassen, nebst den Cantoribus 1 fl., armen leuten alle gehöre Festtage 3-mal im Jahr 2 fl. 6 Polt. Summa der Ausgaben 4 fl. 6 Polt. Verbleibt dem Hospital 218 fl. 3 Polt. Item Gerste Kübel 12, item Haber 12, die alte Schuld verbleibt suo esse. Von der Gerst den armen leuten gegeben 1 Kübel, Haber 1 Kübel. 1699-ben az ispotály összes bevétele már 816 frtot tett.

²⁾ Városi számlák: 1666. Dominica Jubilate einem armen Priester 36 Denare Elemosinam, dto ein abgebrannter Edelmann aus Liptau 30 Den. 1663. 3. Juni 2 abgebrannter Bürger aus Neudorf 45 Den. 1666. 10. Aug. Die Franciskaner von Krakau eine Elemosina 1 fl. 36 Den. 1663. 20. Feb. eingefangener Stadtmann aus der Kaysermark bey uns gewesen, welcher von den Türken gefangen war, Elemosina 90 Denare. 1667. 21. Jän. 2 Patres Bernardini Elemosina 2 fl. 81 Den.

1 magyar forintot tett. Ezen összeg V. Ferdinánd alatt 1835-ben pengő pénzre változtatott át. Most a rend mint Magyarországon honosított, saját vagyonával rendelkezik és tanítással foglalkozik, P.-ban algymnasiumot tartván fenn.

A rendnek feladatához tartozott nemcsak az ifjuság tanításával foglalkozni, hanem az ev. Szepességet megint a kath. hitre téríteni. Bársony váradi püspök és a szepesi káptalan előljárója kath. lelkészekkel e megyében nem rendelkezvén, a kegyesrendűeket Podolinból megkérte, hogy a hittérést magukra vállalják. Ők nem vonakodtak és szándékuk kivitelére Mihály lengyel királytól felhatalmazást és hathatós segítséget nyertek.¹⁾ Hol békés úton nem sikerült az ellenreformatio, ott erőszakkal és karhatalommal is végre hajtattott és a rend tagjai a templomok, iskolák és alapítványok birtokába kerültek addig, míg a világi lelkészek megint nyomdokaiba nem léptek. A szepes-bélai parochia birtokába 1674-ben nemcsak bejutottak, hanem I. Leopold és III. János királyok által új egyházukban meg is erősítették a collegiumban feltalálható okmányok szerint.²⁾ E siker következtében a tagok száma 40—50-re is növekedett, kik azonban az 1684-dik évben bekövetkezett tűzvész következtében, mely a collegiumot is elhamvasztá, többi házaikba elszéledtek, míg az új építés létrejöhetett.

A podolini-ház főnökei és igazgatói a következők:

1. János Dominik — Tranchius — római, sz. Staniszló-féle templomot beszentelé, a házkertet két telekkel nagyobbítá és kőfallal keríté. Alatta elválasztatott a lengyel rend kerülete a némettől, ő Lengyelország első provinciálisa lett. 1642.

2. *P. Venceslaw* igazgató és provinciális ülnök. 1661.

3. *P. Glycerius*, sziléziai, a Nerei-féle kápolnát építette és felszentelte 1671-dik évi jun. 7-kén a ház-templomban. Ő volt az első Bélán kinevezett lelkész. 1664.

4. *P. Joseph*. 1674.

5. *P. Krausz Mihály*, podolini, az elhamvasztott házat felépíté és szent, valamint világi könyveket ada ki. 1681.

6. *P. Sebestyén*, lengyel, alatta 1692. 300 frtért az orgona a templomban felépíttetett. 1687.

7. *P. Bernát*, lengyel, hivataloskodása alatt a ház emelete keleten, délen és nyugaton felépíttetett. 1692.

8. *P. Krausz Mihály*, másod ízben igazgató, b. sz. Mária kőszobrát a templomban felállíttatá. 1699.

¹⁾ Lásd az arra vonatkozó királyi leiratot: S. Weber, Monographie der ev. Gemeinde Bela 1886. 192.

²⁾ Az egész ellenreformatio történetét lásd: S. Weber, Zipser Geschichts u. Zeitbilder 1880. 138.

9. *P. Bernát*, másodszor igazgató. 1701.

10. *P. Kalinovszki Staniszló*, lengyel, a fejedelmek dicszónokja, Kázmér királynénak szónoka, Rómába 1712. az egyetemes gyűlésbe utazván, XI. Kelemtől nyilvánosan megdicsértetett. 1702.

11. *P. Machowszki Cyprián*, lengyel, alatta építették a sörfőződét minden hozzátartozókkal és a sekrestyében a ruhaszekrényt czirbolafából sok ízléssel és művészettel. 1709.

12. *P. Zawadszki Dominik*, később provinciális lett. 1712.

13. *P. Kalinovszki Staniszló*, volt provinciális, másodszor 6 évig mint igazgató működött. 1713.

14. *P. Angelus*, lengyel. 1718.

15. *P. Kalinovszki Staniszló*, volt provinciális, harmadszor igazgató. 1721.

16. *P. Machowszki Cyprián*, volt provinciális, másod ízben igazgató. A provincia dekanja is volt. 1724.

17. *P. Bernát*, Varsóból való; miután mint udvari theologus a krakói püspöknél, Szaniovskynál működött volna, mint igazgató betöltötte hivatalát. 1736.

18. *P. Zegliczki Arnolph Kázmér*, lengyel, a templomban sz. *Nepomuk János* sz. atya oltárát felépítette; ennek az oltárnak képe a múlt század nagy tűzében csodálatosan fenmaradt és a ház imaszobájában őriztetik. Sok könyvet adott ki. 1743.

19. *P. Jakubovszki Ignác*, lengyel, a templomot az apostolok 12 arczképével, aranyozott rámaikkal ellátta, az orgonát befestette; provinciálissá neveztetett ki. 1754.

20. *P. Blesynski*, lengyel, a templom tornyait pléhvel fedezteté és alakokkal aranyoztatá, valamint a ház előcsarnokait és a könyvtárt képekkel ékesítetté. A lengyel polgárháború alatt igen okosan viselte magát.¹⁾ 1754.

21. *P. Michalovszki Sebestyén*, lengyel, a sz. atya kőszobrát a templomban felállíttatá; azután provinciálissá neveztek ki. 1770.

22. *P. Lenarszki Mihály*, lengyel, dicsérettel 3 évig a ház élén állott. 1774.

23. *P. Choynaczki Dominik*, lengyel, az irodalom kedvelője, még inkább kitűnt a kegyességben. Ő volt a lengyelországi provincia utolsó igazgatója.

¹⁾ Az oratoriumban a lengyel Lubomirszky családból való és a lublói váron székelő következő helytartók arczképei láthatók: *Staniszló* 1649, *György* 1667. *Belensis Parochiae huic Collegio Collator* obiit 1707, *Staniszló Heraclius* és *Theodor* 1745.

Felemlítendő itt két, az intézet és az egész Lengyelország körül érdemekben gazdag férfi: *Konarszki Staniszló* és *Visnewszki Antal*. Az utóbbi mint leibitzi plebános sok jótéteményben részesítette a klastoromot. Mind a kettő a pápák, a királyok és az ország mágnásai előtt igen kedves vala.

Következik most azon igazgatók névsora, kik P. visszacsatoltatása után Magyarországhoz, már mint magyarok állítottak a klastrom élére.

1. *P. Jakoss Ambrosz*, mint első magyar igazgató 1785-ben kivitte, hogy Klobusitzky Antal, a XVI szepesi város kerületi kormányzója támogatásával mellett II. József leirata megjelent, melynél fogva a parochia Bélán örök időkre a klastromhoz csatoltatott, ámbár a bélai katolikusok inkább világi lelkészt akartak volna. Azonkívül a meghasadt harangokat újra öntette. 1782.

2. *P. Podhratzsky Mihály*, a szepesi püspök, gróf Révay Jánosnak kedveltje, üvegházat építtetett olajfák számára, melyet azonban megint lebontott, miután kevés hasznót hozott. 1790.

3. *P. Holli Dániel* sok hasznos javítást vitt véghez a házban. 1799.

4. *P. Demeter Lajos* földeket vett a klastromnak, ámbár a polgárok azt ellenezték, még is gyarapodott a ház ügye. 1802.

5. *P. Árvay József* a kir. udvari kamarától több kérvényre 4000 frtot kapott a bélai templom és parochia helyreállítására, mely épületek a villám által okozott tűzvész által hamvasztattak el. 1808.

6. *P. Pales Henrik* a Poprád folyó mosása ellen a klastrom birtokát védendő, töltéseket építtetett és a partokon fűzfákat ültetett. 1818.

7. *Sveday Lénárd* a templomot új zsindelylyel fedette. 1820.

8. *P. Skrovánek*; alatta a ház csűrökkel és más gazdasági épületekkel együtt 1827-dik évi tűzvész alkalmával a lángok martalékává esvén, ezek tartósabb anyagból felépíttetek és a birtokok a polgároktól vett földekkel szaporítottak.

A szabadságharcz után a kegyes tanítórend megfogyván egyéneiben, több más tanodával a podolinit is ideiglenesen tanárok nélkül kénytelen volt hagyni. Az 1866-ki aug. hó 17-kén 10,915. sz. a. kelt kegyelmes udvari rendelettel a podolini kisgymnasium visszaállítatván, ez évben még csak egy osztálylyal birt, melybe a kegyes tanítórend egy igazgatót és egy tanárt nevezett ki. Ezentúl minden évben egy osztálylyal szaporodott a gymnasium, 1869/70-ben 4 rendes osztálylyal, 6 kegyes tanítórendi tanárral és egy világi rajz- és tornatanárral berendeztetvén. A kegyesrendi tanárok közül egy rendesen mint igazgatótanár működött és pedig *Mihály Pál* 1866—72, *Kalaba József* 1872—85

és Moós János 1885. Ilyen alakban még ma is fennáll a podolini algymnasium.¹⁾

A tanuló ifjuság számaránya a következő:

1. A lengyelek alatt	1642—1781. = 30,964.
2. A magyarok alatt	1782—1842. = 19,498,
	1843—1848. = 600,
	1848—1866. = —
	1866—1886. = 1069.

Összesen 244 év alatt = 52,462.²⁾

E szerint a gymnasium fennállása óta egy évre átlag 214 tanuló esik, mely arány még kedvezőbbnek tűnik fel, ha tekintetbe vesszük, hogy itt csak algymnasiumról van szó. Volt azonban eset, hogy e gymnasium a lengyelek alatt 600 tanulót részesített évenként az oktatásban.

A tanulók születésökre nézve majdnem kizárólag magyar és lengyel nemesek voltak, kik között azonban több gróf és báró is előfordult, p. o. gróf Vandernáth Vilmos István, báró Horváth Nándor de Palocsa, báró Eötvös János Nepomuk, báró Vécsey Ferencz Ágoston stb.³⁾

A szellemi tényezők mellett P. fejlődésére az anyagi eszközök is tekintetbe veendők, melyek a város emelését elősegítették.

5. Podolin anyagi viszonyai.

Már Podolin első fejlesztője, Henrik soltész, Wenczeslaw cseh király és krakói hercegtől 1292-ben kapott szabadalmakat étekpiacz, sütőhely, czizmadiapadok, mészárszékek, malom és fürdő felállítására, mi által a kereskedelem és forgalom, az anyagi jólét első alapja meg volt vetve.⁴⁾

A harminczad nyomasztó lévén, Zsigmond király ugyanazon okmányban, melylyel a várost a sz. kir. városok rangjára emelte, 1412. egyszersmind elhatározta, hogy Podolin a szokásos harminczadnak mindenütt csak a felét fogja fizetni, másik fele elengedtetvén neki. Ezen kedvezmény élvezetében gyakran háborgattatván, különösen a késmárkiak által, Podolin jogviszonyát a harminczad tekintetében még a magyarok is megerősítették és

¹⁾ A podolini róm. kath. kis-gymnasium értesítvényei az 1876/7. és 1885/6-dik tanévről.

²⁾ Az 1843—1848-dik évi tanulószámok csak hozzávetőlegesek, miután az illetékes helyről adatok nem közölhetők.

³⁾ Anno bisseculari 1842° in compendium redacta brevis notitia domus Podoliensis scholarum piarum. . . . Kézirat.

⁴⁾ Vár. levéltár. Bárdossy, Supplementum Anal. Scep. 350.

pedig 1631-ben Ezterházy Miklós nádor, 1636-ban jan. 24-kén II. Ferdinánd és 1639-ben jan. 7-kén Weselényi Ferencz nádor.²⁾

Mint már láttuk, Ulászló és Erzsébet tusakodása alkalmával a magyar trón miatt, Podolin Ulászló részén állott, mit mint megválasztott király az által akart meghálálni, hogy Budáról 1442-ben szombaton sz. Tamás pápa és vértanú napján kelt leiratában az ellenségektől sanyargatott városnak, más szabad királyi városok módjára, általános árúrakodót engedélyezett, minden árúk és kereskedők számára — »depositum generale omnium Mercantiarum quorumcunque Mercatorum.«³⁾ Ezen árúrakodó a kereskedelem fejlesztésére nagyon sokat használt, mert az egész vidék eladásra vagy vevésre vállalkozói sereglettek össze oly árúrakodóval bíró városba, hol a czikkektől illetéket nem kellett fizetni és a kereskedők árúcikkeiket csak is ottan eladni köteleztettek.

Kázmér lengyel király látván Podolin hűségét, melyet már elődei is tapasztaltak, 1455-ben felszabadította a város lakóit minden vámfizetéstől és egyszersmind felhatalmazta krakói úgy mint más vámszedőit, hogy a podoliniak árúiktól semmiféle vámot ne szedjenek, a lubló kapitányokat megbízván e határozat végrehajtásával. Ezt a szabadalmat megerősítették a következő lengyel királyok: Zsigmond 1537-ben Krakóban virágvasárnap után 2-dik vasárnapon, IV. Ulászló Varsóban 1639-ben szept. 28-kán, János Kázmér Krakóban 1649-ben febr. 13-kán, Mihály Krakóban 1669-ben okt. 11-kén és János Varsóban 1681-ben junius 20-kán.¹⁾ Podolin összes kiváltságait és jogait, tehát a kereskedelemre, árúrakodó, vám és harminczadra vonatkozókat is helybenhagyták az újabb lengyel királyok is és pedig II. Ágoston 1704-ben február 20-kán Krakóban, III. Ágoston 1750-ben jun. 5-kén Varsóban és Staniszló Ágoston 1765-ben jun. 11-kén Varsóban.²⁾

Már az 1442-ik évben Ulászlótól engedélyezett árúrakodó lényegéből és céljából következett a vásárok szükségessége. Így Glock bíró és Gáyer esküdt kérelmére II. Ágoston 1704-ben febr. 20-kán Krakóból 2 vásárt engedélyezett újra P.-nak, melynek egyike Judica vasárnapra, a másika pedig sz. Lőrincz vértanú

¹⁾ Vár. levéltár. Wagner, Anal. Scep. I., 211. Pod. folyamodványa az országgyűléshez 1790-ben »Excelsi proceres et inclyti status, ac ordines!«

²⁾ Vár. levéltár. Wagner, Anal. Scep. 223.

³⁾ Vár. levéltár és Wagner, Anal. Scep. I., 224.

Jegyzés. A »hatóságok« pontja alatt ismertetett és 1655 ben készült, még most is látható törvénytábla, P. szabadalmait a vám és harminczad tekintetében a 11. és 12. pontban felemlíti.

⁴⁾ Vár. levéltár.

napjára fog esni. III. Ágost is, sok sanyarúságos viszontagságok után, megint a város felvirágoztatását czélul tűzvé ki magának, 1750-ben jun. 5-kén Varsóból 2 új vásárt engedélyezett neki és pedig az egyiket julius hóra sz. Jakab apostol napjára és sz. Katalin szűz és vértanú ünnepe előtti első vasárnapra. 1774-ben engedélyezett 8 vásárjából 4-et megszüntetni akartak, mert kevés hasznuk volt belőlök akkor. Jelenleg P.-ban következő vásárokat tartatnak meg: január 28., ápril 15., május 6., június 17., julius 22., julius 26., aug. 12., október 28. és november 25-kén.

Oly nyilvános városi berendezésekkel és épületekkel is találkozunk, melyek a polgárok jólétére és a város hasznára szolgáltak. Még az 1765-dik évben készült városi térképen előfordúl a »piscina murata«, a kőfalazott halastó, a Topporczon, Nagy-Körösön, Szepes-Sümegeben és sok helyütt a Szepességen találhatóéhoz hasonlóképpen. A város mészhegyeiben mész égettetett az idegenek és városbeliek használatára. A község, mint ilyen, külön gazdaságot űzött, saját majort tartván fenn. Külön fürdőhely állott fenn idegenek és városbeliek számára. A város malmai, bormérése és fűrésze nem kis jövedelmet hoztak a városnak.¹⁾

A város anyagi viszonyairól értekezvén, nem szabad a czéhekről megfeledkezni, melyek a középkorban általában itt P. városában is a munka és jövedelem viszonyaira oly döntő befolyással birtak. Alapszabályainak lényegesebb határozatai következők: Minden mester tartozik az isten ígését hallgatni és a sacramento-mokkal élni. A mester inas 3 évig tanulandja mesterségét. A segéd legalább két évet töltsön az idegenek között, mert csak azután léphet be a czéh szövetségébe, ha bebizonyítja, hogy mesterségét tökéletesen érti. Az összejövételek negyedévenként történnek békességben és egyetértésben. A tagok becsületességben éljenek, az ez ellen vétkezők büntetendők. Az egyik a másik munkáját ne gáncsolja és háttérbe ne szorítsa. A játék haszonból tilos. Halál esetében a tagok részvételre köteleztetnek egy font viasz büntetése alatt.²⁾

¹⁾ Városi számlák: 1664. 5. Juli H. Dvirofszky Ihrer fürst. Gnaden Diener ein Fisch verehrt 45 Denare. 1668. 17. Juli H. Bischof ein gefraigter Fisch. 1672. H. Sigm. Tökölyi 1 Fisch. — Für Kalkbrennen 28 fl. 17 Den. 1665. — 1660. Stadt-Meyerhof Fenster gemacht 1660. — In der Badstube 1660. für den Ofen 1 fl. 9 Den. 1665. Badstube-Bänke, Thüre, Fenster 9 fl. — 1660 die grosze Mühle 414 fl., Obermühle 57 fl., Wein 100 fl., Zur Seege eine Brettseeg gekauft 4 fl. 50 Den.

Jegyzés. A borfelügyeletre még 1773-ban rendeltettek a bíró, tribunus — Vormund — és egy tanácsnok.

²⁾ Ezen alapszabályok segítségével tehát a czéh tagjai istenfélő és vallásos, ügyes és törekvő, becsületes és versenyképes emberekké neveltek és oly alapra helyeztetek, mely anyagi jólétet eredményez.

Mily befolyással voltak a podolini czéhek, onnan is kiteszik, hogy mások is ide folyamodtak alapszabályokért, mint az 1648-ik évi keresztelő anyakönyvben olvassuk: »Anno 1689. die den 17. Nov. Habich Andreas Gurkovitz der Zeit Notarius Juratus den Herrn Schustern aus der Beel die Artikel aus der Ehrbaren Zech der Schumacher Abgabe, Welche sie mir vor das Schreiben habe gegeben fl. 18, den fl. per 20 polturaken.« A szokásos szabók, lakatosok, ácsok, takácsok és asztalosok czéhein kívül, melyek jelvényeivel már a templom oltárain találkozunk, egy igen viruló, most már kihalt czéhtársulat, a késkészítőké állott fenn, kik nagy ügyességet fejtettek ki. Késeket csináltak, melyek nyelei ezüstből vagy gyöngykagylóból is voltak, az akkori pénzérték szerint sok pénzbe kerültek és magas vendégeknek adattak ajándékba.¹⁾ Ezen czéh rendelkezésére állott külön köszörülő ház, melyért az egyesület évi díjt fizetett.²⁾ Jelenleg P.-ban különösen a szövészet indul szép virágzásnak és lendületnek Signarovics és társai termékeiben, mely mint honi iparág tökéletesen versenyképes.

A mesterségen kívül gazdászatot is űztek a város polgárai, szigorú és kivételt nem engedő elvek szerint. A város meghatározta, hol és mi vettessék, mely rétek tartassanak közhasználatra fenn, mikor kezdődjék a magán trágyahordatás és mikor a közmunka; ily rendszabályoknak volt alávetve az erdőrészek használata is.³⁾ A sörfőzés és pálinkaégetés szokásos volt és termékei a város oltalma alatt állottak; még 1770-ben határozták a város atyái: »Kein Bier und Brandwein darf von Dörfern herein kommen. Die Bürgerschaft soll gut braun und brie.« A hús árulás a hatóság által szabályoztatott. 1769-ben, tehát még a lengyelek

¹⁾ Vár. számla: 1661. 3. April dem Commissario Sr. Majestaet 2 Paar Messer in Silber, dazu Vögel und Hasen 6 fl. 75 Den. 1662. 17. Jän. der Frau Marschalin hat man geben 1 Paar Silber und 2 Paar schlechte Messer 8 fl. 1662. 15. Oct. den Herrn Hauptmann ein Paar Messer mit Perlmutter und Silber 4 fl. 50 Den.

²⁾ Vár. számla: Vom Messerschmied Zechmeister Paulo Gallo 1661. empfangen Schleifhausmül 2 fl. 70 Den. 1668. Von der ehrbaren Zech der Messerschmiede von der Schleif-Mühl erhalten 3 fl.«

³⁾ Vár. határozatok: 1767. Die Kitschov soll verfriedt bleiben bei Straf von 12 fl. Die Friedwälder und Felder sollen bey bestimmter Straf verschont bleiben. 1769. Der Leinsamen soll beisammen gesät sein, dies Jahr am Mittelfeld über das Wasser in Handels Grund . . . Mistführen die ganze Stadt nach Lublauer Markt, voraus soll verricht werden die jankreis . . . Holzcheiden dieses Jahr in der hintersten Doline, sonst nirgends. . . .

míttatnak fel, 647 frt és 38 denáron kívül mind ajándékokra fordíttatik. Mint adózóközség fizet P. jelenleg

egyes adót	4323 frt 77 $\frac{1}{2}$ kr.
hadmentességi díjt	398 » — »
bor- és húsfogyasztási adót	204 » — »
consumadót	214 » 45 $\frac{1}{2}$ »
Összesen:	5140 frt 23 kr. ¹⁾

P.-ban mint erősített sz. kir. városban megfordultak,

6. különféle vendégek,

kiknek rendszeren ajándékokkal kedveskedtek. Kunegunda IV. Béla leánya, mint a krakói herczeg Boleszlav felesége és P. tulajdonosa a mongol pusztítás hamvaiból feltámasztván azt, felépítésére, erősítésére, mint fentebb láttuk, nagy gondot fordított és e kedvencz helyén gyakran és örömet időzött. Alapításaihoz is, mint Karthagónál Didóval történt, a monda koszorúja fűződik. Körüljárván t. i. P. terét, a fű elszáradott lábai alatt, mit a nép oly csodának nézett, mely által megmutatni akarta a gondviselés, hogy akarata szerint történik, ha Kunegunda épített.²⁾

Ulászló lengyel király Zsigmond királylyal Szepességen összejeövetelt tervezvén, Oculi vasárnapján Lublóra érkezett és innen Podolinba folytatta útját, hol időzött is.³⁾

János Kázmér lengyel király Károly Gusztáv svéd királytól megtámadtatván, szerencsétlenül harczolt, Varsó és Krakó fővárosokat is elveszítette és Sziléziába szökött és innen megint vissza Lengyelországba. Ez útjában P.-ban megszállt és a klastrom vendégszeretetét vette igénybe.⁴⁾ Ugyanazon évben Vidonius Péter

1662. Auf Schreib und Schullohn	100 fl. — den. —
» Wybrancen, Thor-Mauer-Wache	409 » — »
» Weingewinn	333 » — »
Einnahmen	2316 fl. 63 den.
Ausgaben	1950 » — »
Bleibt	366 fl. 63 den.

¹⁾ Szepesmegye szervezete és szabályrendeletei. Kiadták közgyűlési megbízásból Sváby Frigyes levéltárnok és Matirkó Sándor aljegyző. Lőcse 1884.

²⁾ Weber, Zipser Geschichts- und Zeitbilder 64.

³⁾ Wagner, Anal. Scep. II. 90.

⁴⁾ Brevis notitia Domus Podoliensis Scholarum Piarum . . . Kézirat a p.-i levéltárban. A többi vendégek szintén vagy itt, vagy a városi számlákban említettnek fel.

bíbornok, laudini püspök és pápai követ Lengyelországból P.-ban megjelent és a klastrom vendége volt.

1661-ben jun. 24-kén Podbelany, a kassai felsőbb kamara igazgatója, Ruzsbach fürdőhelyről visszatérván egynehány hivatalnokával megvendégeltetett; az ebéd 5 frt 75 denárba került.

1662-ben jul. 2-kán Sarlós boldogasszony napjára a lublói várhivatalnokok isteni tiszteletre megjelentek a klastromban; megvendégeltetésök 5 frt és 60 denárba került. A kíséret, szolgálati személyzet és katonák kitartása a bírónál került azonkívül 12 frtba. Ugyanazon évben még 2 más ily isteni ünnepélyre megjelentek: decz. 8-kán Mária fogantatás ünnepére Senduth ő császári fenségének biztosa, Belevári igazgató feleségével, Horánszky harminczados, Szentzky György titkár és főkamrás Pozsonyban sok másokkal; a vendégszeretet ez alkalommal 28 frtba került. Decz. 23-kán megint voltak magas vendégek isteni tiszteletre a klastromban, mely alkalommal a város 8 forint és 50 denárt költött. Midőn ez évben aug. 29-kén Horánszky harminczados a ruzsbachi fürdőből visszajött, a város megvendégelte és bor, sör, hús és kenyér-cikkekre 3 frtot költött. Még ez évi szept. 30-kán Domácus kamarás a ruzsbachi fürdőből szintén visszatérván, P.-ba betért és kitartása 2 frt 80 denárba került, mi bor, sör, hús és kenyérre adatott ki.

Az 1663-dik év sem maradt vendég nélkül. Nov. 30-dikán Marton császári kamarás a ruzsbachi fürdőből P.-ba betért és költetett rá 12 frt 36 denár.

1664-dik évi jul. 5-dikén Deivoszky, Lubomirszky Sztaniszló lublói helytartó és herczeg ő fensége hivatalnoka Ruzsbach fürdőben időzván P.-ból 45 denár értékű halat kapott.

A következő 1665-dik évi május 8-kán pünkösdi ünnepekre ő fensége maga két fiával és a kísérettel megjelent a klastromban isteni tiszteletre, mire a város nem kevesebbet mint 34 forintot költött. Ez évben még egyszer jul. 2-kán Sarlós boldogasszony napjára jöttek a lublói várból isteni tiszteletre és 20 frt 18 denár szükségeltetett a kitartásra.

Terünk nincsen a sok vendég elősorolására, csak egynehányra szorítkozunk még.

1668-dik évi julius 17-kén a püspöknek is kedveskedett a város borjával, vaddal és fajdmadarakkal, midőn P.-on át Ruzsbach fürdőbe utazott. Az ajándék 3 frt 45 denárba került. Visszajövet aug. 19-kén a klastromba betért és megajándékozta a város 1 pár ezüst késsel, száraz lazacczal és egyébbel, mi összesen 5 frtnyi értékű volt.

1672-ben Tökölyi Zsigmond Stiavnik várából Ruzsbach fürdőbe P. át utazott, a város 2 frt értékű hallal ajándékozta meg, »hogy a vám tekintetében a város jóakarója legyen.«

1700-ban galanthai Eszterházy Pál herczeg, fraknói gróf, az arany gyapjas-rend lovagja és Magyarország nádora feleségével és két fiával P. klastromának vendége volt.

Egy évvel később 1701-ben Rákóczy Ferencz fejedelem a bécsujhelyi börtönből kiszökvén, nov. 11-kén a podolini klastromba rejtőzött el, egynehány napig itt időzött és innen Lengyelországba folytatta útját, honnan a hála jeléül 20 hordó bort küldött a klastromnak. A nép mai napig is a klastrom egyik tornyát Rákóczy-toronynak nevezi.

1719-ben Csáky Imre bibornok és kalocsai érsek a klastrom vendége volt.

Minden örvendetes fejlődése mellett P. városa is néha nehéz napokat látott, melyekre jellemző vonásaiban még visszapillantunk.

7. Súlyos terhek és csapások.

Lubló vár szükségleteire a város tetszés szerint vétetett igénybe. Itt első helyen felemlítendő a borszállítás, melyet a podoliniak rendszeren Gnezda és Lubló városok társaságában eszközöltek, bort hozván Magyar- és Németországból Lubló várra, vagy innen Lengyelországba szárazon és vizen, miután Lubló közelében Hopgarten falu mellett a Poprád folyón is szállították a hordókat. A borszállítás egy évben p. o. 1663-ban 8-szor is ismétlődött és 2063 forint készpénzbe került a fuvaron és fáradságon kívül.¹⁾ Ez olyan összeg, mely a pénz mostani értéke szerint legalább 10 ezer forintba tehető.

Nagy tehernek tekinthető még a katonai élelmezés, melyet Lublóvár Lubló, Gnezda és Podolin városokra rákényszerített. Az utolsónak mint erődített városnak saját őreivel és katonáival elég dolga volt ugyan 1665-dik évi jan. 24-kén, a várkapitány mégis ráparancsolt a nevezett három városra, hogy vagy 20 lovast állítson ki teljes fegyverzettel együtt vagy pedig 200 lovast 3 napig tartson ki élelmezéssel. Ez esetben elhárította a nagy áldozatot 9 forint, mely ajándékkal Lublóvárra siettek a kapitányhoz.

Nyomasztó lehetett az évenként beszédett váradó. Még 1732-ben találjuk ezt a sokat mondó jegyzetet a számlákban:

¹⁾ 1663. 10. Jän. auf die Weinfuhr aus Ungarn auf Lublau 230 fl., 20. Jän. die Weine von Schlosz Lublau auf die Flösz geführt, 20. Jän. hat sich die Stadt auf die Weinfuhr geschätzt 394 + 394 + 197 fl., 15. Feb. zahlten Sie 3 Städte für Weinfuhr aus Landshut, auf Podolin fiel 147 fl., 9. Juni 75 fl., 18. Sept. 123 fl., 3. Okt. 9 Kuffen Wein aus Landshut 136 fl., 30. Okt. 36 fl., 18. Dec. 20 Kuffen Wein 62 fl. 1664. 3. Mai auf Weinfuhr 269 fl.

Am 2-ten Maerz dieses Jahres 1732. hat der Richter mit dem Leopoldo Scrystin halben Vestzins 500 fl. auf die Festung abgeschickt. A »portió«, az egyenes adó 1734-ben 3 hónapra 108 frttal számíttatott fel.

A pestis többször meglátogatta P.-t és tönkretette polgárságának nagy részét. 1564-ben annyira dühöngött e halál neme, hogy az egész városban csak 24 gazda maradt. E bajból egy másik is keletkezett. Ez alkalmon kapott a szomszéd Toporecz község birtokosa, a Görgey család, s hivatkozván valamely Villermus-féle határmegjára 1330-dik évről, a podoliniak határának nagy részét magának akarta tulajdonítani. Az elkeseredett vita elhárítására egy nagy, tekintélyes küldöttség közbenjárt következő tagokkal: pyxendorfi Ruber János,¹⁾ Melegh Boldizsár csanádi püspök, röcki Pacsóth János a szepesi kamara előljárója és a lengyelek részéről: Komorovszky Szafraniecz várkapitány és Krasinszky titkár. A küldöttség több napon Toporczon időzván, már is hajlandó volt a Görgey-család követeléseinek engedni, csak Pacsóth, kamaraelöljárónak köszönhető, hogy P. kevés, a Topricz-folyó közelében fekvő föld és halom kivételével, birtokai élvezetében maradt.

1664-ben mint általában Szepességen P.-ban is megint dühöngött a pusztító pestis, annyira, hogy csupán e városban 1500 ember esett áldozatul. Ezen halálnem még különösen 1700, 1710, 1830 és 1873-ik években tizedelte meg a lakosság számát.

Víz, tűz és zivatar: elemi csapások is pusztították a várost. Az 1662. év az egész Szepességre nézve szerencsétlenül folyt le. Május hóban fagy és hó állott be mint télben. Arra következtek a pestis pusztításai. Aug. 6-kán a patakok és Poprád folyam annyira kiáradtak, hogy hullámai az egész vidéket ellepték és Hopgarten községben — Lubló mellett — 36 ház megsemmisült és 19 személy vízbe fullt. Podolin is akkor nagy kárt szenvedett. Aug. 12-kén záporosó dühöngött földrengéssel együtt, minek következtében a Tátra tavai kiáradtak és vizei különösen Késmárk és Béla városokban egész házakat magukkal seportek. 1789. és 1813-ban a város szintén vízáradás következtében sokat szenvedett. 1731-dik évi nov. 17-kén oly nagy szélzivatar dühöngött, hogy a fél város fedeleit és kéményeit leszakította. A város többször a lángok martalékává lett. 1684-dik évi okt. 10-kén az egész város a templommal és klastrommal együtt elhamvasztatott. Ugyan az ismétlődött többször, különösen 1827-ben, mely

¹⁾ 1571-ben mint felső Magyarország főtábornoka Laski Albert sirádi vajdától 10,000 frtért a késmárki vár birtokába jutott. (Genersich, Gesch. Késmárks I, 261.)

alkalomkor a klastrom melléképületeivel szintén leégett. 1873-ban és 1874-ben a város kétszer leégett annyira, hogy lakosai egy része földönfutóvá lett. 1885-ben a város fele újra leégett, de a lakosság kitartása és szívóssága folytán újra szebben és biztonságban felépült.¹⁾ S legújabbán 1887. márcz. 28-án ismét leégett a város 53 háza. A kár 63,000 frtra becsültetett.

Podolin városa, mint láttuk, szerencsés, hatalmas, de a balsors csapásai sem kimélték meg. Régibb fényét a mostani szerényebb viszonyaihoz hasonlítva, elmondhatjuk róla »megfogyva bár, de törve nem« ma is teljesíti culturfeladatát.

¹⁾ Bredeczky Sam., Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungarn IV. Historica descriptio civitatis Podolin Anno bisseculari 1842. in compendium redacta. Brevis notitia domus Podolinensis scholarum-piarum (Kéziratok). A legrégebb podolini anyakönyvek 1648.

OKMÁNYOK.

Függelékül Podolin városa történetéhez bemutatjuk a város azon okmányait és szabadalmait, melyek különösen lengyel királyoktól származnak és eddigelé még sehol sem adattak ki. E város okmányai és szabadalmai megjelentek: *Bárdossy*, Supplementa Analectorum Scepusii l. 311. 1244-dik évről, l. 305. az 1289-dik évről, l. 350. 1292-dik évről; *Wagner*, Analecta Scepusii I. l. 211. 1412-dik évről, l. 223. 1442-dik évről, l. 224. 1537-dik évről.

I. 1313. junius 24.

Nos Capitulum Ecclesie Beati Martini de Scepus memorie commendamus, significantes quibus expedit universis, presentium per tenorem, quod accedens ad nostram personaliter presentiam discretus vir Thilmanus (?) filius Henrici sculteti de Podelino, exhibuit nobis litteras venerabilis in Christo patris et Domini Thome dei gratia archiepiscopi Strigoniensis, locique eiusdem comitis perpetui, petens nos cum instantia, ut easdem litteras sub sigilli nostri testimonio rescribi faceremus. Quarum tenor talis est: Nos Thomas miseratione divina archiepiscopus Strigoniensis eiusdemque loci comes perpetuus, significamus quibus expedit universis, quod cum nos in terram Scepusiensem ex mandato Domini Karoli dei gratia Hungarie regis illustris accessissemus et venissemus, prope Liblo Thilmanus filius Henrici scultetus de Podelino, qui domino nostro regi in omnibus suis agendis fideliter exhibuit nobis instrumenta et litteras super Scolteconatum de Podelino, mediantibus quibus predictus pater suus ipsum Scoltetonatum optinuit et post sibi reliquit, quibus visis, quia credentia instrumenta fuerant et vera, et idem Thilmanus inter ceteros de terra Scepusiensi fidelior domino regi exstitit, et ad eius mandata promptior est

inventus, de magnificentia ipsius domini nostri regis confidentes, cuius vice fungimur in partibus istis, auctoritate eiusdem predictum Scultetonatum Thyloni memorato per patrem suum tamquam ius hereditarium relictum sibi confirmamus, precipientes omnibus quibus presentes fuerint exhibite sub interdicto et excommunicationis penis firmiter et districte, quatenus eundem Thil. in suis iuribus et villis non debeant molestare, sed sinat pacifice quiete in eis permanere. Quod si quis contrarium facere attemptaverit, et indignationem domini regis incurret, et illam excommunicationis sententiam, quam extunc prout extunc contra ipsos proferimus, in his scriptis incidet ipso facto. In cuius rei testimonium presentes appensione sigilli nostri fecimus communiri. Datum in Leuche in festo Purificationis beate virginis, anno Domini m° ccc° duodecimo. Nos itaque attendentes predicti Thilmani instantias iustas fore et condignas consonasque..... prefatas nobis exhibitas literas de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus nostrique appensione sigilli communiri. Datum in festo Beati Johannis Baptiste anno Domini m° ccc° tredecimo.

II. 1339. december 29.

A D U

Capitulum Ecclesie Beati Martini de Scepus, omnibus Christi fidelibus presentium notitiam habituris salutem in omnium salvatore. Quum memorie novercatur oblivio, dignum est, ut acta temporaliter gesta litterarum patrocinio solidentur. Proinde ad universorum, tam presentium quam futurorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod discreto viro et honesto Tylone filio Henrici Sculteto de Podolino ab una parte, ac Domina Lyebus consorte eiusdem ab altera coram nobis personaliter constitutis, per eosdem propositum exstitit concorder et relatum, ad perpetuum bonum pacis et concordie heredum suorum de consilio et inductione bonorum amicorum suorum talem inter se ordinassent concordiam, per eosdem heredes suos servandam et tenendam, videlicet quem aut quam ex ipsis prius viam universi carnis ingredi contingetur, heredes eiusdem decedentis ipsi superviventi centum marcas grossorum denariorum seu monete usualis tunc currentium, pro portione ipsum vel ipsam post mortem alterius de iure de hereditate et de omnibus bonis mobilibus et immobilibus ipsius decedentis contingentem, solvere et tradere teneantur, hoc tamen non obstante, si domino largiente aliqua proles ab ipsis generaretur, particeps hereditatis omnium bonorum mobilium et immobilium utriusque parentis, prout iura dictant et servant, hereditarie esse et fore debetur et.

debebit. Astitit etiam coram nobis personaliter Johannes filius eiusdem Tylonis Sculteti pro se, fratribusque et sororibus suis universis, consentiendo et obligando se fratres suos et sorores dictam solutionem de hereditatibus et bonis paternis dicte Domine noverce sue si, quod absit, dictum patrem suum decedere prius contingetur, servandam et faciendam. In cuius rei memoriam firmiorem presentes nostras concessimus litteras ad petitionem partium earundem pendentis sigilli nostri munimine rob(oratas). Datum in crastino Sanctorum Innocentum Martyrum, anno Domini m^{mo} ccc^{mo} xxx^{mo} nono.

III. 1364. octóber 31.

Nos Capitulum Ecclesie Beati Martini de Scepus presentium tenore significamus, quibus expedit universis, quod Jordano filio Guntherii Sculteto de Podolyno ab una, Jacobo filio..... Cive de Zanduch parte ex altera coram nobis personaliter constitutis idem Jordanus oraculo vive vocis nobis dixit et confessus extitit tali modo, quod ipse dictam Scultetiam suam de Podolyno cum Curia et domibus ac universis edificiis et utilitatibus in eadem habitis, et pertinentiis in eadem Podolyno existentibus vendidisset et tradidisset eidem Jacobo filio..... pro octingentis florenis bonis plene ab eodem habitis et receptis, imo vendidit et tradidit coram nobis. E converso idem Jacobus dixit, quod ipse Curiam suam in dicta Zanduch habitam, similiter cum omnibus utilitatibus et pertinentiis suis dicto Jordano dedisset et tradidisset, prout dedit et tradidit coram nobis. Ambo autem concorditer subiunxerunt, quod hanc ordinationem et venditionem fecissent inter se perpetuo et irrevocabiliter in filios filiorum, heredum per heredes duraturam, et qua ratione predictorum ab omnibus impetitoribus se mutuo tenentur expedire temporis in processu, ad quod se sponte obligarunt coram nobis partes antedictae. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes litteras nostras pendenti sigillo nostro roborantes duximus extradandas. Datum in Vigilia festi Omnium Sanctorum, anno Domini Millesimo ccc^{mo} lx^{mo} quarto.

IV. 1440. május 5.

Wladislaus dei gratia Rex Polonie ac electus Rex Regni Hungarieque, princeps Supremus et heres Russie etc. significamus tenore presentium, quibus expedit universis, quod nos attendentes gravia et intollerabilia dampna, quibus Cives nostri de Podolino frequenti dacione et nimia powodorum insolitisque stationibus per nobiles et terrigenas nostros gravabantur, nos

igitur ipsorum opportunitati succurrere cupientes, ut ipsa Regia benignitate recreati eo melius nobis inposterum obsecundari possent, et votis nostris prestantius occurrere, predictos Cives nostros de Podolyno ab omnium podvodorum dacione eximimus et absolvimus, inpositasque stationes ac donaria per nobiles factas fieri prohibemus per presentes. Quod ad notitiam vobis Capitaneo, Burgrabio Lubowliensibus et de Podolyno, tam modernis quam postea existentibus ceterisque officialibus presentibus requirendo mandamus seriose habere volentes, quatenus predictos nostros Cives de Podolyno ad dacionem dictorum povodorum amplius compellere et arcere nulla presumatur ratione, nec etiam insolitas stationes preter ea, que de jure tenentur, exigere permittatur, hoc tamen excepto, quod dum nos ibi deo largitore personaliter adesse contingat, tunc sub coquinam nostram quantum necesse fuerit, aut alias periculoso tempore, aut bello et alia gravi necessitate exposcente, predictos podwodos cum stationibus solitis de jure tenebuntur ministrare. Secus pro gratia nostra facere non harum, quibus sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Datum in Nowa villa ipso die Ascensionis Domini, anno eiusdem Millesimo quadringentesimo quadragesimo.

V. 1407. ápr. 20., 1560.—1578. jan. 27., 1590. márcz. 20.

Sigismundus III. dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithv., Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogetiae, Litvoniaeque, nec non Regni Sveciae proximus haeres et futurus rex significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, exhibitas nobis fuisse nomine incolarum oppidi nostri Podoliniae literas infrascriptas pergameneas, titulo et sigillo serenissimi olim Stephani regis antecessoris nostri, et manu propriae subscriptione munitas, innovationem et confirmationem literarum binarum super fundum Kromlow eidem oppido per praefatum serenissimum antecessorem factum in se continentes sanas, salvas, et omni suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis esse, ut easdem auctoritate nostra regia approbare, confirmare dignareremur. Quarum tenor sequitur talis: Stephanus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lith., Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogetiae, Kiioviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniae, princeps Transylvaniae etc. significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, exhibitas esse coram nobis per certos consiliarios nostros, nomine Famatorum Rychtary et consulum civitatis nostrae Podoliniae Scepusiensis literas infrascriptas alteras pergameneas sub appenso sigillo, alteras vero papyreas, ob vetustatem quidem aliqua ex parte attritas super

possessionem Kromlov nuncupatam sonantes (!) sanas tam salvas et integras, nullamque suspicionis notam in se haberi, supplicatumque est nobis, ut eas ob ipsarum vetustatem innovare atque confirmare et ratificare dignaremur. Primarum autem literarum pergamenearum tenor sequitur ejusmodi: Nos Nicolaus custos et vicarius ecclesie beati Martini de Scepus in Spiritualibus Generalis, memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis et singulis, quod cum juxta continentiam literarum nostrarum, arbitriumque Nicolaus filius Joannis filii Aedes de Bethlem Falva ut actor ab una, ac Paulus filius Egidii, Mathias filius Pauli, et alter Mathias filius Petri de eadem Aedes Falva ut in causam attracti parte ab altera, presente reverendo in Christo domino patre Vladislao episcopo Tynsen. gubernatoreque Abbatie de Scepus, obtenta prius nostra judiciaria licentia, se in eadem quarte partis possessionis Kromko vocate nobili domine Alleta vocate avie partium predictarum pro jure suo, scilicet preciari ut dicitur extendata, de qua parte idem Nicolaus filius Joannis litem movisset contra eosdem coram nobis arbitro quatuor proborum virorum laude ordinem et dispositionem submisissent coram nobis tali modo, in quodque iidem probi viri auditis partium propositionibus, visisque juribus eorundem in quindenis festi Pasche domini per partes earundem equali numero eligendi in monasterio beate Marie virg. de Chewnik in premissis arbitrantur, laudarent, definirent, ordinarent et disponderent, hoc totum ambe partes acceptare et tollerare debent et tenentur, contradictione absque omni, sub penis et conditionibus in dictis prioribus literis nostris lucide expressis. Tandem prefatus dnus Vladislaus episcopus exinde ad nos rediens, nobis retulit isto modo, quomodo ipsis quindenis Pasche domini occurrentibus, prefatus Nicolaus filius Joannis pro parte sua Jacobum filium Stanislai de Bethlem Falva et Joannem filium Hamb de Urban Falva statuisset et adduxisset; item prefati Paulus filius Egidii, Mathias filius Pauli et alter Mathias filius Petri pro parte ipsorum filium Jordany de Kenchneles et Jakobi Kurkwi comitem Saxonum terre Scepusiensis modo simili pro arbitriis statuissent et adduxissent, quibus adductis et statutis una cum aliis probis et nobilibus viris, auditisque partium propositionibus et allegationibus, visisque ipsorum juribus, solum deum habendo pre oculis et ejus justitiam facto in premissis tulit, arbitrati extitissent, quod prefata quarta pars possessionaria, ratione ejusdem domine Alleta vocate avie partium prefatarum, omni via et jure ipsam concernens dignoscetur, et post sequens eundem Nicolaum filium Joannis filium nepotis annotate domine, cui arbitrio et dispositioni iidem Paulus, Mathias et alter

Mathias ipsorum benevolum consensum prebuisset et assensum. Nos igitur audita et accepta relatione ipsius dni episcopi nobis facta eundem Nicolaum filium Joannis in dominium ejusdem quarte partis per discretum virum dominum Lucam plebanum de Podolino hominem nostrum fecimus introduci, ipsam quartam partem sibi statuere faciendo more consueto, nulla penitus contradictore inibi exstante et apparente. In cujus rei memoriam stabilitatemque perpetuam, presentes nostras concessimus eidem Nicolao literas privilegiales, pendenti sigilli nostri munimine roboratas. Datum apud predictam ecclesiam S. Martini feria quarta proxima ante festum beati Georgii martyris, anno dni MCCCCVII.

Alterarum literarum papyrearum tenor ejusmodi sequitur: Nos capitulum ecclesiae Scepi. memoriae commendamus per praesentes, quod nobiles Mathaeus et Gaspar Hayway ad praesens in civitate Podoliniec commorantes onera et quaelibet gravamina Vitti et Melchioris fratrum suorum carnalium in subscriptis super se assumptis, coram nobis personaliter constituti, sponte et libere in hunc modum fassi sunt, quomodo nobilis quidam Martinus Hayway pater eorundem fratrum, volens pro terrenis coelestia et pro caducis aeterna in coelesti hyerarchia commutare, ob spem et devotionem, quam ipse erga beatam Mariam semper virginem matrem Dni Jesu Christi, in cui nomine ecclesia in civitate Podoliniec praedicta fundata et dedicata existit, gessisset, hac de causa quartam partem praedii Komlok vocati, ipsum jure haereditario concernentem in Comitatu Scepi. sitam, memoratae ecclesiae Podoliniec, suae et parentum suorum animarum saluti in perpetuum Elemosinam dedisset, donasset et contulisset, fpari ormiter iidem nobiles Mathaeus et Gaspar Hayway dictam quartam partem praedii Komlok pro refrigerio animarum suarum et parentum ecclesiae saepefatae dedissent et donassent, imo dederunt et donaverunt et contulerunt coram nobis jure perpetuo et irrevocabiliter, his conditionibus et articulis interjectis, quo concives praefatae civitatis Podoliniec nobilem dominam Elisabeth relictam quondam nobilis Martini Hayway praedicti, matrem eorundem fratrum cum uno filio suo in omni libertate tenere et conservare teneantur et sint adstricti, ipsumque praedium-quartale nulli, nisi provido Soltysz de Druzbaki, cui dicta Elisabeth relictam victum in dies sustentat, annuatim per arendam dare possint et valeant, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria quarta proxima post dominicam Pauli (?) anno MDLX.

Nos itaque Stephanus rex praenominatus, supplicationi ejusmodi benigne annuentes, literas praeinsertas utrasque ob earum vetustatem innovandas, easque (si et quantum earum ipsi

consules Podolienses Scepusienses in usu fuerunt, hactenusque sunt, legibus regni non derogent) approbandas, ratificandas et confirman. duximus, uti quidem innovamus, approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes eas robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus, sigillumque regni nostri eidem appendi mandavimus. Datum Varsaviae in conventu regni nostri generali die XXVII. mensis Januarii, anno dni MDLXXVIII., Regni vero nostro anno secundo.

Nos itaque Sigismundus rex praenominatus supplicationi huiusmodi benigne annuentes, literas praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus auctoritate nostra regia approbandas et confirmandas esse duximus, uti approbamus et confirmamus praesentibus, easque vim et robur suum debitum ac justum, in quantum juris publici rationes admittunt, ususque earum habetur, semper obtinere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni nostri consignari iussimus. Datum Varsaviae in comitiis generalibus regni, die XX. mensis Martii anno dni MDXC., Regni nostri III.

VI. 1423. mart. 26., 1559. (!), 1560. mart. 20.

Sigismundus tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithv., Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Litvoniaeque etc. necnon regni Sveciae proximus haeres et futurus rex, significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, exhibitas nobis fuisse nomine oppidanorum nostrorum Podolineciensium literas infrascriptas pergamenas, titulo et sigillo serenissimi olim Sigismundi Augusti regis antecessoris nostri munitas et manu propria reverendissimi Padniewski regni Poloniae vicecancellarii, Lancitien. praepositi et decani Varsavien. subscriptas, approbationem libertatum et praerogativarum certarum eidem oppido concessarum, per praefatum antecessorem nostrum factarum in se continentes sanas, salvas, nullique suspicioni obnoxias, supplicatumque nobis esse, ut easdem auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor sequitur talis: In nomine domini Amen. Perpetua huius rei esto memoria. Nos Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithv. necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Sieradiae, Lancitiae, Cujaviae, totiusque Prussiae, Masowiae, Culmen., Elbigen., Pomeraniaeque dominus et haeres, significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, exhibitas nobis esse literas pergamenas, sub titulo et sigillo olim Sigismundi Romanorum, Hungariae et Bohemiae regis, per

oppidanos nostros Podolinicen. iisdem oppidanis nostris concessas, sanas, salvas et integras, omni suspicione carentes, supplicatumque est nobis per certos consiliarios nostros pro parte ipsorum oppidanorum de Podolinec, ut eas auctoritate nostra regia confirmare, approbare et ratificare dignaremur. Quarum tenor est iste:

Nos Sigismundus dei gratia Romanorum rex, semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie rex, memorie commendamus, tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod fideles nostri dilecti providi viri Nicolaus dictusque Hacker iudex, et alter Nicolaus Conradi juratusque civis, Petrusque dictus Preys et Johannes Krayzer concives de Podolino pro se ipsis personaliter ac discreto viro domino Luca plebano ecclesie, et pro tota communitate civium et hospitum nostrorum de eadem Podolino culminis accedentes conspectum, exhibuerunt nobis quasdam geminas literas fidelium nostrorum capituli ecclesie beati Martini de Scepus, unam privilegiam et alteram patentem de et super quadam scultetia et curia, necnon potestate iudicii, ac quibusdam terris arabilibus, sylvis, pratis et rubetis, necnon parte molendini, pretio scampnorum seu macellorum carniū, item super alia medietate iudicii et libertate, ac quarta parte ejusdem molendini in fluvio Poprad vocit. decurrentis superius ipsam civitatem nostram Podolien. existentis, ac quibusdam portionibus macellorum ibidem existentibus emanatas, tenorum subsequentium, suplicantes exinde culmini nostro iidem utrique Nicolaus et Petrus nominibus quibus supra precibus subjectivis, quatenus easdem literas ratas, gratas et acceptas habendo, nostrisque literis verbotenus inseri facientes ad easdem et singula contenta ipsarum nostrum regium consensum prebere dignaremur benevolum et assensum. Quarum unius utpote ipsius litere privilegialis tenor talis est: Capitulum ecclesie Martini beati de Scepus omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris notitia presentium habituris, salutem in omnium salvatore. Quoniam ea, que agunt, in tempore vacillant facile, nisi presidio literarum et fidelium testium adminiculo in statum solidum redigantur, proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod provide viro Nicolao filio Jacobi dicti Knul sculteti de Podolin pro se personaliter et sine literis procuratoriis pro dna rnda Michilda matre sua, ac domina Catharina sorore sua, et Joanne marito ejusdem Catharine genero suo sine literis procuratoriis similiter, quorum onera, si que ratione infra inscriptorum temporibus successivis emergerentur, evenerint, in se et sumpsit parte ab una, necnon Hanus (!) filio sculteti Hermani sculteti de Kalach, Jacobo dicto Machner, Petro dicto Szwawechior et Hanus (!) Sifmechier civibus juratis de Podolino pro se et universitate civium de eodem Podolino parte ab altera coram nobis

personaliter constitutis per eundem Nicolaum filium Jacobi dicti Knol sculteti in sua, et predictorum matris, sororis et generi personis exstitit confessum testimonio vive vocis, quod ipsi predictam scultetiam (!) eorum in predicto Podolin ipsos contigentem cum curia ipsorum in eodem Podolino, ad ipsos pertinentem cum potestate judicum terris arabilibus et incultis, sylvis, pratis, rubetis, parte molendini, pretio scampnorum carniū, ac ceteris omnibus et singulis utilitatibus et pertinentiis suis universis, quibus ad ipsos vigore efficacissimorum literalium instrumentorum pertinuisset et pertineret, nihil juris sibi et suis successoribus reservando in eisdem, preallegate universitati civium et hospitum de eodem Podolino pro mille et trecentis florenis monete usualis pro tempore currentis ab ipsis, ut dicebat, plene habitis et receptis se et suos successores, in quantum juris est et dominio scultetie, partem scilicet ipsorum pertinentiarum suarum penitus excipiendo et removendo vendidissent et vendiderint coram nobis ipsis, et per eos ipsorum heredibus, heredumque suorum successoribus, jure perpetuo et irrevocabiler possidendam, tenen. et haben., et nunquam ad dominium ipsius scultetie et pertinen. suarum partium scilicet ipsorum regressum sibi et heredibus suis aliqualem reservan. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam presentes literas nostras concessimus privilegiales, penden. sigilli nostri munimine roboratas. Datum in festo beati Nicolai confessoris anno dni MCCCXCI.

Alterius vero litere videlicet paten. continentia verbalis dignoscitur esse talis: Nos capitulum ecclesie beati Martini de Scepus memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod reverenda domina Margaretha, filia quondam Petri judicis dicti Niewmazkrowen, ac Stanislao filio Sophie filie ejus de Podolino pro se ipsis personaliter, ac omnibus aliis quorum interest personis ab una, necnon Nicolao Konradi cive jurato de predicto Podolino modo simili pro se personaliter ac pro tota communitate civium et hospitum de eadem personis, quorum onera ratione infrascriptorum in se recipiendo parte ab altera coram nobis personaliter constitutis per ipsos dominam Margaretham, Stanislaum, et Sophiam ipsorum (!) exstitit ministerio vive vocis et confessum, quod ipsi compulsi gravi quadam necessitate, ipsos ad presens urgente, mediante judicii et libertate cum quartam partem cujusdam molendini in fluvio Poprad decurrentis superius ipsam civitatem Podolinen. existentis cum quibusdam portionibus macellorum ipsorum ibidem existentibus, ipsos de jure concernen. eisdem civibus et hospitibus ac toti communitati de ipso Podolino eo jure et libertatis plenitudine, quibus ad ipsos pertinere dignoscuntur, pro septingentis et quinquaginta florenis numeri et computi Cassoviensis,

quemlibet per quinquaginta denarios novos computando, vendissent et vendiderint coram nobis tali modo, quod ipsi cives et hospites de predicto Podolino eos septingentos et quinquaginta florenos sub penis, conditionibus, terminis et annis infrascriptis persolvere eisdem venditoribus tenebuntur, videlicet centum florenos ejusdem computi die dominica nunc ventura, alios centum florenos in dominica Invocavit, item centum quinquaginta florenos in revolutione annuali festi Pentecostes similiter nunc venturi, item ab ipsa revolutione annuali ipsius festi Pentecostes iterum ad aliam revolutionem ejusdem festi Pentecostes eodem modo centum et quinquaginta florenos computi antedicti, iterum ad tertiam revolutionem ejusdem festi Pentecostes residuam partem predictorum septingentorum florenorum terminis, annis et festivitibus sese sequentibus affuturis tali conditione infrascripta, quod si prefati cives et hospites de predicto Podolino primam solutionem facerent et secundam negligerent, extunc prima solutio pro non soluta habebitur et eoque modo in omnibus aliis terminis solutionem sequentium usque ad finalem conditio premissa continua sortiretur effectum. Que omnia premissa et quevis premissorum singula prefati Nicolaus Hakrer judex, dominus Lucas Plebanus, Nicolaus Konradi civis juratus suo modo facta exstitisse retulerunt et ratificarunt, quemadmodum ipsi venditores coram nobis recitarunt, et ad omnia premissa eosdem de antedicto Podolino obligarunt, adjacentes nihilominus partes premisse, quod si quis hominum premissum extractum ipsorum attemptaret, et tunc talis attemptans contra eosdem cives et hospites de memorato Podolino in centum marcas Buden. convincitur ipso facto. Datum feria sexta proxima post festum s^{ae} Agnetis virg. et martyr., anno dni MCCCCXXIII. Nos itaque ex innata regali pietate cunctorum nobis subjectorum petitiones admissione dignas ad venditionis gratiam admittere debemus, petitionibus et humillimis supplicationibus eorundem fidelium civium et hospitem nostrorum, ac ipsius plebani de Podolino per predictas Michaellem Hakrer judicem et alterum Nicolaum et Petrum Preys, necnon Joannem Kreuzer nominibus eorundem nostra subjectiva porrectas Majestati solita regia benignitate inclinati predictas binas literas predicti capituli non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua illarum parte suspicionis vitio offuscatas, sed omni prorsus vitio et suspicionem carentes presentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento insertas, quoad omnes earum continetias, clausulas et articulos earundem ex certa scientia nostra, prelatorum etiam et baronum nostrorum consilio prematuro nostrum regium consensum prebuimus, imo prebemus benevolum et ascensum, easdem literas utrasque simul cum omnibus et singulis

in eisdem contentis persepenominatis civibus et hospitibus nostris, ac plebano de eodem Podolino pro tempore constituto, eorundem civium et hospitum nostrorum heredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras ratificamus atque roboramus salvis juribus alienis harum nostrarum, quibus sigillum nostrum secretum, quo rex Hungarie utimur, est appensum testimonio literarum. Datum in nostro oppido Lenzbich terre nostre Scepusien., feria sexta proxima post festum Annunciationis beate Marie virginis anno dni MCCCCXXIII., regnorum nostrorum Hungarie XXXVI., Romanorum XIII. et Bohemie III.

Nos itaque Sigismundus Augustus rex praenominatus literas praeinsertas ratas et gratas habentes, eas in omnibus earum punctis, clausulis et articulis approbandas, confirman. et ratificanduximus, approbamusque et ratificamus praesen. literis nostris, decernen. eas robur debitae et perpetuae firmitatis habere debere. In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Datum Cracoviae feria secunda post dominicam conductus Paschae proximae, anno dni MDLIX., regni vero nostri anno XXX. Philippus Padniewszki vicecancellarius regni Poloniae manu propria.

Relatio reverendi Philippi Padniewszki regni Poloniae vicecancellarii ac Gnesnensis, Lancitiensisque praepositi et decani Cracovien.

Nos itaque Sigismundus rex praenominatus supplicationi hujusmodi benigne annuentes, literas praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus auctoritate nostra regia approbandas et confirm. duximus, uti approbamus et confirmamus praesentibus, easque vim et robur suum debitum ac justum, in quantum juris publici rationes admittunt, ususque earum habetur, semper obtinere volumus. Datum Warschaviae die XX. mensis Martii anno domini MDLX., regni nostri III. Sigismundus rex. Karol Poradowszki manu propria.

VII. 1455. május 19., 1669. oct. 11.

Tenor serenissimi olim Casimiri jurium, libertationum a solutione theloneorum quorumvis sequitur talis: Casimirus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvanie, haeres Russie et dominus Prussie significamus tenore presentium, quibus expedit universis, quomodo attendentes magna fidelitate studiosa et constantia obsequia providorum civium civitatis nostre Podolinien. in terra Scepusien. site, quibus et celebris memorie serenissimis principibus dominis genitori et germano regibus et predecessoribus nostris carissimis, et tandem nobis usque in hactenus fideliter et constanter erga nostros et regni nostri inimicos sem-

per se exhibuerunt et adhuc prestantius . . . ipsorum fidelitates studio exhibere poterint, in futurum ipsos cives et quemlibet eorum conjunctim et disjunctim certificamus significatione nostra, quod hinc et in omnibus ejusdem locis ab omnibus theloneorum nostrorum solutionibus et a quibuscunque exactionibus liberamus, eximimus et absolvimus tenore presentium. Quo circa tibi provideo Stanislao Gierzaka theloneatori Cracoviensi, aliisque theloneatoribus nostris per infra regnum nostrum ubilibet constitutis, presentibus et aliis pro tempore existentibus, vigore presentium requiren. committimus et demandamus seriose, quatenus ab ipsis civibus et incolis de Podoliniec de rebus et mercantiis eorum, quibuscunque spatiantibus aliquam rationem theloneorum solutionem aut exactionem recipere non presumatis, sed ipsos et eorum quemlibet, cum hujusmodi rebus et mercantiis ipsorum pacifice et quiete, absque omni impedimento et arresto ire, stare, morari, negotiari permittatis, toties quoties opus fuerit et necessarium et presentibus fueritis requisiti, sub gratia nostra aliter in his non facientes. Datum in Piotrkow feria secunda ante festum Pentecostes proxima anno dni 1455.

Punctum contractus ratione decimae ejusmodi sequitur: Dziesiecina tym spusobem fluzy dochodzy kosciola Podolinieckiego y na ten cias Plebana tego zyto, rachuiac na Pulkopki, n ktorym Snopow Dwadziescia y Pięc, od tego daja Jakoby Trzydziesty Snop, kiedy Pulkopkow Trzydziesci, to Xiedzn Trzydziecia prychodzi, Pszenica także, jako y zyto, videlicet Trydziesty Pulkopeki Cosie tknie jarzyn, jako jarzee, Owies, Groch, ktore na medle ida, a w kazdym medlu Snopow Szesznascie, także trzydziesty medel prychodzi na Xiędza Plebana, do tego Lny, ktore siewaća na Rolach y na Lakach, ztego Trydziesty Snop. Nos vero Michael rex supra memoratus ejusdem supplicationi benigne annuentes praesentes literas in omnibus et singulis illorum punctis, clausulis, articulis et conditionibus universis approbandas, confirmandas esse duximus, uti quidem, in quantum juri non sunt contraria, approbamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri jussimus. Datum Cracoviae in comitiis felicis coronationis nostrae die undecima mensis Octobris ao dni 1669., Regni nostri ao primo. Michael rex. Stanislaus Lipski Cracovien., Plocen. canonicus, regens cancellariae regni.

VIII. 1639. sept. 28.

Wladislaus quartus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogetiae, Livoniae,

Smolensiae, Czerniechoviaequae, necnon Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex, significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, quia nos grata prosequentes memoria singularem fidem, fidelemque subjectionem oppidanorum nostrorum in Podoliniec, nobis a magnifico Stanislao Lubomirski Cracovien., capitaneo nostro Scep. plurimum commendatam, consulendoque commodi et utilitati ipsorum, quo majora in dies ex benignitate nostra capiant incrementa, faciendum esse duximus, ut depositorium generale omnium mercimoniorum quorumcunque mercatorum et undequaque venientium, ipsis olim a serenissimo Vladislao Poloniae et Hungariae rege concessum et a divis antecessoribus et majoribus nostris regibus Poloniae approbatum et confirmatum, nos quoque approbaremus et confirmaremus, prout praesentibus, in quantum juris est, approbamus et confirmamus. Quod ad notitiam omnium et singulorum, quorum interest praesertim vero mercatorum, quascunque merces vehentium deducentes mandamus, plenamque facultatem et potestatem damus, ut omnes et quasilibet merces suas in praedicto oppido tute et secure deponere, ibidemque stato tempore consistere, et easdem libere vendere et distrahere valeant et possint. Quod si aliqui temere excogitatoque praetextu huic voluntati nostrae contravenire, seseque a dicto depositorio subtrahere voluerint, volumus et concedamus tam commemorato capitaneo Lubloviensi, quam ipsis oppidanis in Podoliniec eosdem ad servandum hoc depositorium secundum juris ordinem stringi et compelli. In cujus rei fidem praesentibus manu nostra subscriptis sigillum regni appressum est. Datum Varsaviae die XXVIII. mensis Septembris aodni MDCXXXIX., Regnorum nostrorum Poloniae VII, Sveciae vero VIII anno.

Istas literas confirmavit Joannes Casimirus rex Cracoviae die XIII. mensis Februarii, anno dni MDCXLIX.

Istas literas adhuc confirmavit Michael rex Cracoviae die undecima mensis Octobris, anno dni MDCLXIX.

Istas literas vero etiam confirmavit Joannes rex Varsaviae, die XX. mensis Junii, anno dni MDCLXXXI.

IX. 1704. febr. 20.

Supplicatum nobis est nomine circumsectorum Laurentii Glock judicis primarii et Andreae Gayer, Scabini jurati civitatis Podolien., quatenus praeinserta jura, libertates, immunitates civitatis nostrae Podolien. autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Nos itaque Augustus rex praefatae supplicationi, uti justae et legitimae, inclinati, supra-fata jura, libertates, praerogativas, immunitates a serenissimis

antecessoribus nostris praedictae civitati et incolis ejusdem indultas et concessas auctoritate nostra regia in omnibus punctis, clausulis, nexibus, ligamentis et conditionibus universis approbandas, confirman. et roboran. esse duximus, uti quidem, in quantum juris sunt, et usus earum habetur, approbamus, confirmamus, roboramus praesentibus literis nostris; insuper rationibus et emolumentis dictae civitatis nostrae providere, singularemque gratiam iisdem praestare cupientes binas nundinas, primas quidem pro die dominico Judica, secundas vero pro festo S. Laurentii martyris dandas de novo, assignandas et conceden. esse duximus, uti quidem cum solitis libertatibus in favorem nundinarum introductis damus, assignamus et concedimus, decernentes praemissa omnia vim et robur perpetuae et inviolabilis firmitatis obtinere debere. In quantum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri jussimus. Datum Cracoviae die XX. mensis Februarii, anno dni MDCCIV., Regni vero nostri anno VII.

X. 1704. febr. 20., 1750. jun. 5., 1765. jun. 11.

Augustus secundus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Masoviae, Samogetiae, Kiioviae, Volhiniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaequae, necnon haereditarius dux Saxoniae princeps et elector, significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, praesertim vero magnificis ac generosis palatinis, capitaneis, iudicibus terrestribus et officialibus, vel eorum loca retinentibus officiis et magistratibus quibusvis tam castrensibus, quam civilibus, incassum obire a majestat. regum subditis benigniter collatas immunitates, praerogativas, concessionnes et privilegia, nisi circa usum illorum sacrosancte et inviolabiliter conserventur et manuteneantur. Quare cum relatum nobis sit, incolas civitatis nostrae Podoliniensis in libertatibus, juribus et privilegiis suis a serenissimis antecessoribus nostris gratiose obtentis, et per nos approbatis saepius impediri, et ad indebitas a juribus suis praejudiciosas exactiones contra expressam voluntatem nostram regiam adigi, ideoque ne ausus ejusmodi fiant et perpetrentur, sinceritates et fidelitates vestrae inhibeant nec permittant, et si quis de ejusmodi convulsoribus jurium eorundem reperti fuerint, de illis plenariam justitiam administrent et exequantur, praedictos vero incolas Podolinienses in vigore jurium suorum (in quantum juri communi non contrariantur et usus eorum habetur) sinant et permittant pro gratia nostra. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni nostri communiri jussimus. Datum Cracoviae, die XX. mensis Februarii, anno dni MDCCIV., regni vero nostri VII. Augustus

rex. Michael Augustinus Holwel S. R. mtis secretarius m. p.
Locus sigilli minoris cancellarii regni.

Mandatum incolarum Podoliniensium, ut conserventur iura sua ab omnibus. Post cujus quidem mandati in acta praesentia ingrossationem, originale illius idem offerens rursus ab eodem officio praesenti ad se recepit et de recepto officium praesens quietavit, quietatque praesentibus. Actum in castro Sandecensi sabbatho post dominicam Misericordiae proximo, anno dni millesimo septingentesimo quinquagesimo. Locus sigilli. Correx[it] Landiger m. p.

Nos itaque Augustus tertius rex Poloniae praedictae supplicationi eorundem civium Podolinensium pro generali confirmatione omnium jurium, privilegiorum et libertatum eidem civitati servientium ad nos humiliter factae, uti justae benigne annuendo, praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, ligamentis et conditionibus approbandas, confirmandas, ratificandas et innovandas esse duximus, uti quidem praesentibus literis nostris (in quantum iuris sunt et usus earum habetur) approbamus, confirmamus, ratificamus et innovamus, decernentes easdem literas vim et robur perpetuae et perfectae firmitatis semper ac inviolabiliter obtinere debere. Insuper subveniente egestati eorundem oppidanorum Podoliniensium, ad quam per varias calamitates temporum pervenerunt, et ut sub felici regimine nostro praedictum oppidum refflorescere et ad pristinum statum suum pervenire possit, eisdem oppidanis Podolinensibus de novo binas nundinas in eodem oppido celebrandas concedimus, primas vero nundinas pro festo sancti Jacobi apostoli in mense Julio, alteras vero nundinas pro dominica prima ante festum sanctae Catharinae virginis et martyris quolibet anno perpetuis temporibus instituimus et ordinamus, pro quibus quidem nundinis liberum esse volumus omnibus cujusvis generis hominibus, negociatoribus, artificibus tam domesticis, quam extraneis, vicinis et remotioribus, cum rebus et mercibus sive ad victum, sive ad negociationem et mercaturam pertinentibus, venire, in eisque, quae illis visa fuerint, emere, vendere, res pro rebus, merces pro mercibus commutare et alia omnia honesta et jure licita negocia agere, tractare, omnibus eo venientibus et exinde redeuntibus securus, tutusque accessus et recessus potere omnino debere, nisi forte tales sint, quos jura publica fovere non permittant et quibus consortium bonorum hominum jure merito denegandum sit, salvo tamen iuribus vicinarum civitatum et oppidorum. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die quinta mensis Junii anno dni MDCCL., regni vero nostri XVII. anno. Augustus rex. Generalis confirmatio jurium civitati

Podoliensi servientium. Locus sigilli pensilis maj. cancell. regni. Ignatius Ludovicus Nowicki S. R. Mtis secretarius m. p.

Nos itaque Stanislaus Augustus rex memoratae supplicationi uti justae benigne annuentes praeinsertas literas, exclusis ex eisdem punctis liberationis a theloneo, uti per legem publicam anni millesimi septingentesimi sexagesimi quarti in comitiis felicitis coronationis nostrae generaliter declarato, in quantum juri communi non repugnant et usus earum habetur, approbandas, confirmandas, innovandas et ratificandas esse duximus, uti quidem in omnibus coeteris articulis, conditionibus et ligamentis approbamus, confirmamus, innovamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur debitae firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsoviae die XI. mensis Junii, anno domini MDCCLXV., regni vero nostri primo anno.

Stanislaus Augustus rex.